

LEPSÉNYI ÁKOS

AKTUALIZÁCIÓ

újra - át - gondolás

dla disszertáció

2011

Ezúton is szeretném köszönetemet kifejezni a disszertációm során nyújtott nélkülözhetetlen segítségért

dr. Bachman Zoltánnak, dr. Borsos Ágnesnek, dr. Déry Atillának, Gauder Péternek, dr. Sisa Józsefnek és Várhelyi Gergelynek.

A disszertációban szereplő épületek a következő alkotók munkái:

"kis ház" baja:

Fábik Zoltán, Lepsényi Ákos

heruc üzem arculatváltása, zágráb:

Davor Katušič, Almir Ibrahimovič, Lepsényi Ákos

ágoston téri iskola épület rekonstrukciója, pécs:

Bachmann Bálint DLA, Bianki Dániel, Borsos Ágnes, Lepsényi Ákos

1.	bevezetés az információs társadalom kialakulása építészeti vetület paradigma váltás	03-05
2.	mit tehet az építészet? miért és hogyan hogyan 2	06-07
3.	téma - meglévő épületek problémafelvetés miért tartjuk meg? építészeti örökség aktualizáció	08-10
5.	Koncepció - „kisház”	
6.	Arculatváltás - Heruc Zágráb	21-38
7.	Műemlék - Ágoston téri Iskola	39-58
8.	összefoglalás - konklúzió	59-60
9.	tézisek	61-62

A

turbulencia kora

1. ábra: turbulencia

Jelen disszertáció az épített környezet alakításának napjainkban egyre jobban előtérbe kerülő kérdéseivel, a meglévő épületállomány és a fenntartható fejlődés összefüggéseivel foglalkozik. A dolgozat a napjainkban lejátszódó társadalmi, gazdasági, folyamatok bemutatásán keresztül mutat rá a téma fontosságára. Ez után saját tervezésű példákön keresztül ismertet egy építészeti hozzáállást, amelynek kiindulópontja a jelen, amit egy folyamat adott pontjának tekint.

A globalizáció napjainkat és közelmúltunkat meghatározó folyamat, ezt halljuk mindenhol. Anthony Giddens szerint: „A globalizáció a világot átfogó társadalmi kapcsolatok intenzitásának növekedése, amely révén távoli helyek úgy kapcsolódnak össze egymással, hogy az egyik helyen bekövetkező eseményeket sok kilométernyi távolságban lejátszódó folyamatok befolyásolják, és viszont.” De vajon létezett-e globalizáció már korábban is? Ha csak a római birodalomra gondolunk láthatjuk, hogy a távoli események egymásra hatása már régóta létezik. A globalizáció „növekedése”, egész világot átfogása a meghatározó ilyen szempontból, mivel most már a földgolyó bármely pontján lejátszódó esemény befolyásolni tudja bármelyik másik pontját. Az építészet is globalizálódott, mivel az építészet az élet leképezése. Ennek legszembetűnőbb példája a homogenizálódás.

A homogenizálódás a kulturális globalizáció kiterjedésének folyamata. Általában nemzetközi terjedésével és egy egységes fogyasztói kultúra kialakulásával jár. A „globalizáció kritikusi” ezt a folyamatot támadják leginkább, mivel sokak szerint ezek a folyamatok az országok, népek saját identitásának eltűnésével járnak. Ez azonban már létrejött, nem ez a napjainkat meghatározó változások mozgatórugója. A kommunikáció, az információáramlás felgyorsulása, lecsökkenti két folyamat egymásra hatása között eltelt időt. A változások felgyorsulásának alapja napjainkban az **információs társadalom kialakulása, amely** jelen korunk legnagyobb gazdasági, társadalmi, kulturális változása, melynek hatásai az egész világon érvényesülnek, és alapjaiban befolyásolják az egyéneket, a cégeket, az államot, illetve a társadalmi közösségek életminőségét, sikerét, működését, továbbélését. A világ gazdaságban és a társadalom egészében napjainkban végbemenő mélyreható változások fontos jellemzője az információ és a tudás szabad létrehozásán, forgalmazásán, hozzáférésén és felhasználásán alapuló átfogó társadalmi struktúra kialakítása, az élet egyre több területének globalizálódása, az egyén szerepének előtérbe kerülése. **A változás napjainkban gyorsul.** A kérdés az, hogy mi változik? Nem előre látható ez a változás, turbulens a fejlődés, mivel a változás linearitása változott meg, nem csak maga a változás a lényeg, az mindig van, hanem a változás

megváltozása, azaz **az átalakulás, ezt nevezzük paradigma váltásnak**. Ha az építészet leképezi jelen társadalmunkat, mostani életünket akkor az építészet is egyre gyorsabban változik, átalakul, paradigmaváltáson megy keresztül. Napjaink gazdasági válsága, környezeti kérdések, a fenntartható fejlődés elvének előtérbe kerülése, sok mindenben látjuk a változást. Sokan úgy gondolják, hogy az átalakulásnak úgy kell megtörténni, hogy az ne járjon együtt további homogenizálódással, a lokalizációt tartják megfelelő útnak a jövő számára.

Lóránt Károly szerint: **"A lokalizáció alapvetően a hatalomelosztás megváltoztatását, a döntési jogkörök áthelyezését jelenti a nem választott transznacionális vállalatoktól, nemzetközi szervezetektől a demokratikusan választott helyi közösségekhez. A "lokális" vagy "helyi" jelző konkrét kérdésektől függően jelentheti a nemzetállamot, a nemzetállam valamely részét vagy földrajzilag összekapcsolódó nemzetállamok régióját. A lokalizáció közgazdaságtana arra a statisztikailag bizonyítható tényre épül, hogy az emberi szükségletek túlnyomó része helyileg gazdaságosan kielégíthető."** Természetesen a lokalizáció a világ működtetésére tesz javaslatot, nem a globalizációt, mint tényt próbálja meg semmissé tenni és nem az átalakulást kérdőjelezi meg. Egy lehetséges utat próbál felvázolni.

De azt ma még nem tudjuk pontosan megmondani, hogy mi fog történni, feltevéseink, hipotéziseink vannak a jövővel kapcsolatban. Az azonban mindenképp igaz, hogy a társadalmi prioritások, az

3. ábra: citrohan house - Le Corbusier

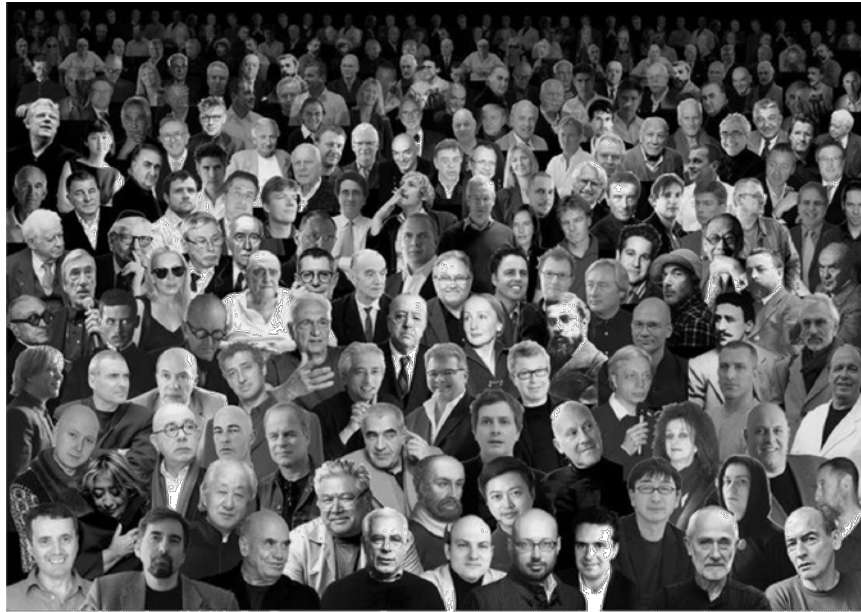
élet folyamatosan, egyre gyorsabban változik napjainkban is, átalakul. Ezt követik az építéstudomány, az építészet változásai is. **A lényeg a változásban, az átalakulásban van, jelen korunk folyamatosan változik, azaz átalakul.** Az igények az épített környezet felé szintén változnak. Ezeket a változásokat az építészetnek követni kell és követi is. Ha nem követi elavul, elavult marad.

2. ábra: unite de habitation - Le Corbusier

Meg kell találni az építészetnek azokat az utakat, amelyek válaszolnak az aktuális elvárásokra. Sokszor az építészek, mint például Le Corbusier kísérletet tesznek futurisztikusnak tűnő ötleteikkel az élet és az építészet közötti fáziskésés megszüntetésére. Ezekről az úttörő elképzelésekről aztán az idő folyamán kiderül, hogy mennyire felelnek meg az elvárásoknak,

4. ábra: építészek

illetve, hogy mennyire befolyásolják a jövő alakulását. Vannak akik az építészet mindenhatóságában hisznek, úgy gondolják, hogy az építészet alakítani tudja a jövőt. Egy biztos, az építészet alakítja mindennapjainkat, befolyásolja közérzetünket, gondolkodásunkat. Tehát az építészet követi is a változásokat és egyben befolyásolja is őket.

Az építés során tehát kétirányú folyamat játszódik le. Ezért is felelősségteljes feladat az épített környezet alakítása. Minden építés közügy is egyben, mivel minden változás hatással van az egész rendszerre, ezen keresztül a társadalomra is. Tehát, mit tehet az építészet? Lebbeus Woods szerint: „**újra kell teremteni világunkat, és teljes mértékben be kell azt lagnunk**”. A kérdés az, hogy **miért és hogyan**? A miéltre sokféle válasz létezik, jelen értekezés azonban elsősorban nem filozófiai mű, úgyhogy gyakorlatias megközelítés felől ad választ: Az élet folyamatosan változik, változások összessége, ezért az építészetnek is változnia kell. A Woods idézetben található Világ szó megfeleltetése épített környezetünkkel talán nem túlzás, így a folyamatosan változó élet, szükségletek kiszolgálásához megfelelő élettér kialakítását, megteremtését tekinthetjük építészként fő feladatunknak.

A hogyan is fontos: 1. tekintsünk csak a jövőbe, vizionáljunk új világrendet, új társadalmi berendezkedést? 2. vagy tekintsünk a múltba, képzeljünk el egy idealizált kort, amikor „minden tökéletesen működött” ? 3. van olyan álláspont, hogy úgysem tudunk a jövőnek tervezni, mert nem látunk a jövőbe és a múlt már elmúlt, a jelennek, jelen igényeknek kell megfelelni. **4. Vagy éljünk a jelenben, tekintsük a múltat a meghatározónak, úgy, hogy közben nem feledkezünk meg a múlttól és természetesen a jövőről sem.**

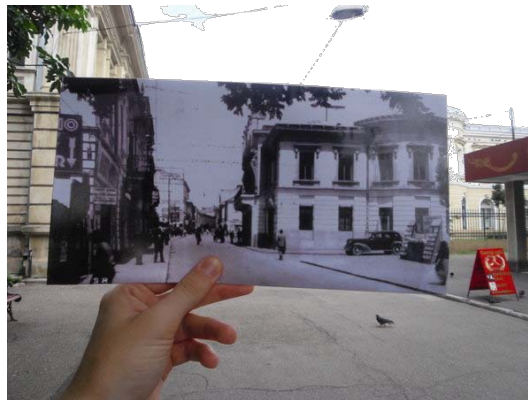

Az első megközelítés esetén a kérdés a jelenhez való viszony, elutasítja a jelent és a múltat mint meghatározó tényezőt, nem egy folyamat részeként tekint a jövőre, jósol. A második esetben látunk folyamatban gondolkodást, itt azonban a változások megállításáról, a folyamatok visszafordításáról van szó. A harmadik esetben a folyamathoz való hozzáállás nem jó, hiszen itt a jelent tekintjük állandónak, figyelmen kívül hagyva azt, hogy a jelen sem statikus, az is változik.

A negyedik esetben viszont egy folyamat részének tekintjük magunkat és a minket körülvevő világot. A múlt segít a folyamatok és a jelen megértésében, a folyamatokat alakító tényezők megismerésében. Nagyobb rálátásunk keletkezik ez által az összetett változásokra. Ebből az ismeretből kiindulva kell a jövő létrejöttét befolyásolni, a jövőt létrehozó folyamatokat tudatosan kell alakítani. A hogyan kérdésre a második válasz a **fenntarthatóság**. Az előzőekben felvázolt tudatos jövőalakítást csak a fenntartható fejlődés - fenntartható építés tudatos alkalmazásával együtt szabad értelmezni. Napjainkban ez megkerülhetetlenné vált, felelősségteljes építés nem történhet az ökológiai hatások figyelembevétele és csökkentésére irányuló szándék nélkül. Azonban ez a szempont sem ér sokat csak önmagában, az ökológia sem értelmezhető az ökonómia és természetesen a társadalmi prioritások figyelembevétele nélkül, komplexen kell minden kérdést kezelni.

5. ábra: változás, Ben Heine

6. ábra: változás, Ben Heine

A változások jelen léptéke, dimenziója és összetettsége mellett nem mehetünk el egyszerűen, nem csinálhatunk úgy mintha nem léteznének. Minden változik-átalakul, a politika, a kapitalizmus, a környezettudat, új problémák elé nézünk, mint például az öregedés kihívásai, a kétsebességű világ, a társadalmi szegregáció, a technikai fejlődés kihívásai. A változás feszültséggel jár, engedjük ki a szellemet a palackból, úgy, hogy közben a kezünk a kupakon van. Mit jelent ez az építészetben? Az építészet is átalakul, itt is feszültség van a meglévő struktúrák és az azokat érintő változások között. Az épített környezet átalakulása követi a változásokat, mint ahogy mindig is tette. A lényeg, hogy átalakulni az tud ami van, a meglévő épített környezet. Ez az egyik kiinduló pont, a másik pedig az építészet felé támasztott igények. A dolgozat meglévő épületek problémáira keres választ, nem emel ki korszakokat, épülettípusokat. Tehát a jelen problémái felől

közelíti meg a kérdést, minden adottságot, meglévőséget tényként kezel. A lényeg a változás, az igények változnak és az épületek nem tudják ezt a változást lekövetni. Ezért nagy számú épület erkölcsi avuláson megy keresztül, használaton kívül marad. Ezek a folyamatok természetes velejárói a változásoknak, de a nemtörődomség, az igazi tulajdonosi magatartás hiánya, sokszor a tényleges tulajdonos hiánya felerősítik, felgyorsítják az eseményeket. **Fő általános állítás amit konkrét példákon keresztül illusztrálok, hogy van egy régi korpuszunk, városunk, épületünk, amit egy más kor más szükségleteire hoztak létre, azaz az akkori fiziológiának megfelelően. Ez erkölcsileg (mert a szükséglet megváltozott) - és némelyik közülük fizikailag is - elavult. Ezzel szemben vannak új igények-szükségletek melyeket ki kell elégíteni.** Semper szerint az építészet a társadalmi élet térbeli lenyomata, a meglévő -ránk maradt- városi környezetet alkotó

épületek amelyek nem „ma” jöttek létre, korábbi kihalt társadalmi formák megkövült csigaházai. Az épületek, az épített környezet bizonyos részei nem tudnak interaktív módon viszonyulni a társadalmi, környezeti változásokhoz, az élet megváltozásához. Az adott épület nem elégíti ki a felé támasztott aktuális követelményeket. Mit tudunk tenni? Egyik lehetséges megoldás a meglévőségek eltörlése a föld színéről és újabb energiákkal újat a mai kor igényei alapján, ismét - jól, rosszul - megfelelőt létrehozni. **Ezzel szemben van olyan megoldás amikor kulturálisan, múltbeli identitásból, környezetből, stb. nem veszítünk, mivel az új fiziológiát tudjuk optimálisan a régi korpuszban működtetni.** Az alkalmazkodóképesség lassúság nem feltétlenül rossz tulajdonság, nem tesz lehetővé rövidtávú gondolkodást, elmélyülésre késztet. Mérlegelni kell az igényeket, az ökológia és az ökónia ma már nem tesz lehetővé kapkodást, hosszútávon kell gondolkodni.

7. ábra: változás, Ben Heine

Miért tartjuk meg? Mert ezek az épületek ugyanakkor lehetőségeket is rejtenek magukban, azért mert értéket képviselnek. Potenciálal rendelkeznek amely számos összetevőből áll össze, ilyen az identitás ami egy érzelmi önazonossági összetevő. Nőies szempontok is megjelennek nem csak műszaki szempontok, kötődés, mentál térképek, amelyek a beazonosítható városi elemekből állnak össze - templom és közintézmény beazonosítható - szemben a mostani mi ez csak nem ház effektussal. Konnuaitás, történeség megjelenése, ami a „pana” a nemesség extra értéke. Lehetőség a „rég érték” és az „új érték” együes megjelenésére, amelyben nagy lehetőség van a keő közö feszültség, izgalmasságtudatos kihasználásán keresztül.

Az építészeti örökség szubjektív fogalom, mivel mindenkinek mást jelent. **Egy építésnek építészeti örökség alatt a ma meglévő épületek összességét kell érteni.** Természetesen ennek részei a műemlékek is, de ezen felül sok minden más is. Egy helyi közösség számára szimbolikus jelentőségű lehet bármely épület, mivel ez az ott lakókat azonosságtudattal és történelmi perspektívával vérteti fel. Ezek az emlékek lehetőséget kínálnak történelmi múltunk megismeréséhez is, fontos az épületek esztétikai és művészeti értékének megőrzése is. Jelen disszertáció az épített örökség megőrzésének

egyik lehetséges módját mutatja be. **A legjobb védelem a használat.** Mint minden épület akkor **hasznosul, akkor tölti be szerepét ha használják, ha ellátja feladatát, aminek kiszolgálására épült.** A használat és az élet változásai azonban napjainkban gyorsak, az épületek sokszor nem tudják követni az életet, a használatot. Ilyenkor beszélünk erkölcsi avulásról. Ez az épületek elsődleges „ellensége”, a többi - nem szándékos - károsító hatás mind ebből következik. Akkor beszélhetünk igazán erkölcsi avulásról, ha az épület szerkezetei és anyagai még jó állapotban vannak, nem indokolt lecserélésük, kidobásuk, mégis a mai igényeket nem tudja az épület kiszolgálni, a felhasznált anyagok, befektetett energiák (az építés folyamata és az anyagok) nem hasznosulnak megfelelően. Más az erkölcsi avulás, ha az épület fizikai valójában is tönkrement, anyagainak élettartam is végéhez közeledik. Ilyen esetekben az épület összességében élete végéhez közeledik (pl.: tanyák használat felhagyása után maguktól eltűnnek). **A már nem használt épületek újra használatát - reuse - segítő módszer az aktualizáció.** Adolf Loos óva intett attól, hogy az építészetet a művész ihletétől vezérelt autonóm művészetnek tekintsük és arra figyelmeztetett, hogy csak azt cseréljük ki, ami már nem működik, ha pedig valami hosszú ideje jól működik, akkor gondoljuk végig, hogy miért működik jól és tanuljunk belőle.

8. ábra: ágoston téri iskola, pécs 2007

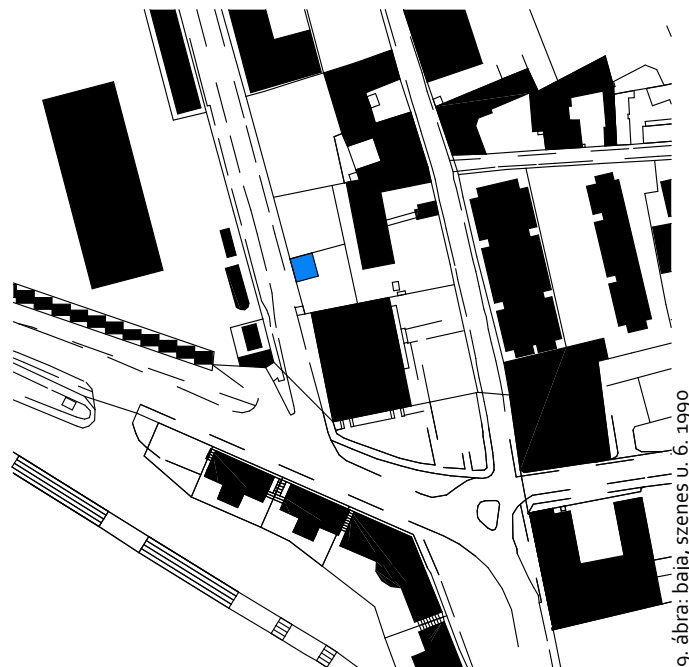

Az aktualizáció a már nem működő épületek működő képessé tételét jelenti. **Ne cseréljük ki ha még használhatóvá lehet tenni - recycling - ésszerű keretek között.** A működés meghosszabbítása a cél úgy, hogy új értéket hozzunk létre és közben értéket is mentünk. Az élő és holt műemlék fogalom analógiáját kiterjeszthetjük az épített környezet egészére. E-szerint vannak élő és holt (használaton kívüli) épületeink. Egy épület építése során felhasznált energia összetevői mind azok az energiák amik létrehoznak egy épületet. Ezt tisztelnünk kell, ilyen az építész, az építők kétkezi munkája, a kivágott fák, a felhasznált anyagok összessége. A fontos az épület életciklusát tekintve a "nulláról nullára" hozás, azaz a lebontás, a személtelhelyezés is beletartozik abba az energiamennyiségbe amit az épület élete során „elhasznál”. Ahogy ma már a temetés (ember) is nagyon költséges így az újra nem hasznosítható ház is az. Ha egy épület használatát fenntartjuk az építőanyagok élettartama által meghatározott időre, akkor optimálisabbá tehetjük a befektetett energiák felhasználását is.

A továbbiakban 3 saját tervezésű példán keresztül mutatom be az aktualizáció létjogosultságát, alkalmazhatóságának sokrétűségét. **A használaton kívüli „értékes” épületek esetén beavatkozásra van szükség, megújításra - aktualizációra, amely nem tagadja meg a múltat és nem zárja le a jövő útját. Vissza kell adni az ilyen épületeket a mindennapi használat számára, különben végleg megszűnik létjogosultságuk.**

VARIÁCIÓK

1 ház
átváltózási

9. ábra: baja, szenes u. 6. 1990

10. ábra: bajai, szenes u. 6. 1990

Először egy bajai kis lakóépület aktualizálását, megtartását, mutatom be. A történet építészeti szempontból az épület funkcióváltásai (aktualizációi) és körülbelül 100 éves eddigi története miatt érdekes. Ez az épület az építészeti örökség kategóriába tartozik, nem műemlék. Személyes (építészként) építészeti örökség.

A kisléptékű lakóház (szolgálati), Baján a belvárosban található, közel a főtérhez, a Sugovicához és a piachoz. Egyszerű, szokványos funkció, egyszerű épület, egyszerű anyagok. Előtér, konyha, lakószoba: négyzet alaprajz, sátozott, téglafal, cseréplátás.

A közel 80-as évek alatt, ami az épület építése óta eltelt, a környezet jelentősen megváltozott, miközben a „kis ház” nem. A második világháború utáni nagy „fejlesztések” megváltoztatták a városrész karakterét. Ez idő alatt az állagmegóvó intézkedések és a „korral való haladás” is elkerülte az épületet. A 2000-es évek elejére rossz állapotba került, nem felelt meg az elvárásoknak (erkölcsi avulás). Alapvető funkcionális és installációs hiányok - nem volt fürdőszoba a házban, a gépészet és elektromos rendszer is elavult - mellett az épület állaga is leromlott. Az épület anyagainak látható volt az elhasználódás sorrendje, az anyagok élettartam különbségei megmutatkoztak. Az épület nyílászárói, fa szerkezetei tönkre mentek. Az épület fizikai karbantartása mellett elmaradt a használati szükségletek változásának lekövetése is. A kérdés az volt, hogy mire lehet használni? Első lépés a térstruktúra elemzés volt.

Minél egyszerűbb az épület térbeli felépítése annál többféle új funkciót tudunk benne elhelyezni. Ahogy egyre összetettebbé válik a struktúra, úgy szűkül a benne elhelyezhető funkciók köre is. Ez állhat egy hasonló méretű programból és állhat több egyszerű, kisebb program egymás mellé sorolásából is. A funkció meghatározása elsődleges kérdés, mivel célul tűzzük ki az épület használhatóságának elérését, használatát. A meglévő épület térstruktúrájának és környezetének analízisét követően alakul ki az ötlet, hogy mi legyen az új funkció. Jelen esetben virágoltatás alakult az épület.

Ezt követően a koncepció alkotás fázisába léphetünk: a koncepció a hozzáállás, a beavatkozás módja. Mit tudunk tenni, illetve mire van szükség? Mi lesz a meghatározó tényező az új és a régi közötti reláció megteremtésében? A lényeg, hogy létre kell jönnie kapcsolatnak, olyannak ami kifejezi a régi és új viszonyát.

Mivel sikerült megtalálni a lehetséges új funkciót a valószínűsíthető bontást elkerülte az épület, megmentette a helyszín (belváros), ami ugyanakkor a bontás lehetőségét is magában rejtette. Fordulat következett be az épület „életében”, virágboltta alakult, amely közösségi térként is funkcionál: „idill ház”. Ha belegondolunk funkcionális értelemben nagy változás történt: lakóépületből kereskedelmi épületté vált. Látni fogjuk azonban, hogy a két funkció által igényelt belső terek és térstruktúrák között nincs nagy különbség. Könnyen adaptálható volt a régi épület.

Az új funkció részben új belső tereket és részben új térstruktúrát indokolt, ennek megvalósítása ebben a léptékben nem okozott problémát. Az eredeti épület is hasonló méretű és struktúrájú terekkel rendelkezett mint amit az új funkció igényelt. Ha összevetjük a lakóépület felépítését a virágbolt, azaz egy kereskedelmi épület felépítésével érdekes párhuzamot fedezhetünk fel. Mindkettő az ősi magyar épületformából alakult, fejlődött ki. Ha a lakóépületet egy kis üzemmek tekintjük akkor fő feladata a benne élők igényeinek kielégítése, ezen igények kielégítésére tereket hozunk létre. Fő és mellékterekből áll össze az épület, amely a használók életét, használatát képezi le. A kis üzlet terei szintén leképezik az ott lezajló eseményeket. Minden bolt két alapegységből áll: üzlettérből és gazdasági részből. A lakóépületben a főhelyiségek, lakóterek elégítik ki a hosszabb idejű tevékenységeket, ennek megfelelően kell ezeket a helyiségeket kialakítani. A másik csoport a

kiszolgálóhelyiségek, ezek szintén az ott zajló folyamatok kiszolgálásához igazodnak. Könnyen párhuzamot tudunk vonni az alaplakás és az alap üzlet térstruktúrája és funkciósémája között. A példa mutatja, hogy a lakás fő helyisége, helyiségei megfeleltethetők az üzlet üzletterével, a mellék helyiségek pedig az üzlet gazdasági részével. Természetesen itt a párhuzam a „kicsiségből”, egyszerűségről ered, nincsenek bonyolult, összetett struktúrák az épületben. Alapvető szerkezeti változtatások nélkül el tudta látni új feladatát is. Az épület léptéke lehetővé tette az egyszerű beavatkozást. A benne lévő terek nagy vonalakban megfeleltethetőek voltak az újaknak. A lakószoba üzlettérré alakult, a padlásfőljáró tárolóvá, plusz 1 elem jelent meg az épületben, a mai igények kielégítése érdekében: a fürdőszoba. Az épület szerkezetei, szerkezeti méretei, a felhasznált anyagok tükrözik a kort amelyben épült és a funkciót aminek kielégítésére építették. Ezek a méretek, lehetőségek tükröződnek az épület homlokzatán is, a nyílásokból kiolvasható az azt létrehozó szerkezet (áthidalások), a kor lehetőségei egy adott funkció számára.

Kérdés, hogy meddig beszélhetünk ugyanarról a házról, milyen mértékű változások esetén nem, melyek azok az átalakítások, amik után már nem? Mi határoz meg egy épületet? Az anyagok, szerkezetek, a formák, az általuk kialakított terek, esetleg a hely?

11-12. ábra: baja, szenes u. 6. 2000

13. ábra: bajja, szenes u. 6. 2000

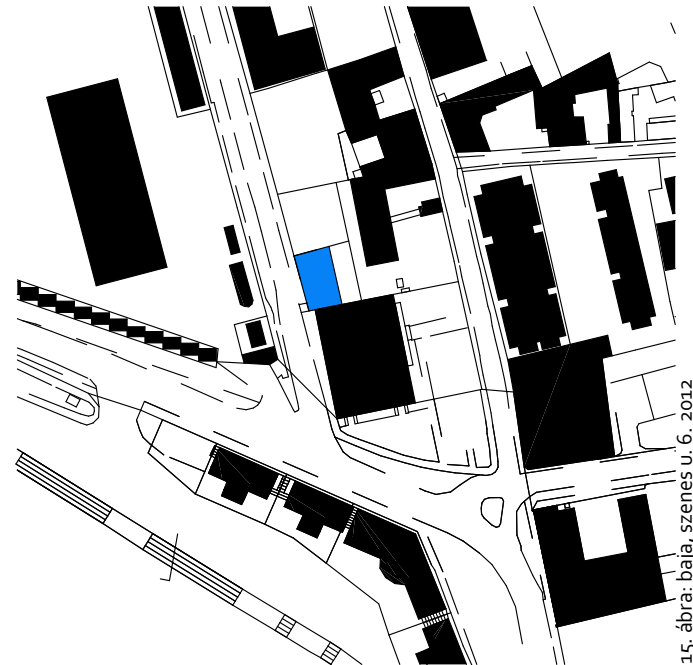
14. ábra: bajja, szenes u. 6. 2010

Az épület jelege megváltozott, ennek 2 fő oka van: a tető és a homlokzati felület megváltoztatása. A tetőidom megváltoztatása, a sátoztető nyeregtetőre cserélése egyértelműen funkcionális igény volt, mégis ezen igény kielégítésén kívül más hatást is létrehozott, egy ősbí tetőforma felhasználásával. A „homlokzat vakolatlanítása” a következő eleme a karakter megváltozásának. Használati indoka nincs, a funkcióval harmonizáló kézműves kialakítás megmutatása volt a cél, az épület egy tömegként történő megjelenítését is szolgálja. Kontrasztot képez a szomszédos beépítésre, véleményt formál a környéket uraló 6 szintes előre gyártott elemekből készült, a korábbi városi szövetet eltüntető épülettel szemben. Más környezetben nem lenne ekkora hatása ezeknek a változtatásoknak. A kontraszt, a meglepetés az először érkezőkben pozitív hatást kelt. Általában az embereknek a kis léptékű tömegek befogadhatóbbak, mivel ami az ember számára „elérhető”, átlátható, könnyen értelmezhető, az nem kelt bizonytalanságot, az arány és méretrend nem lép ki az ember által egyértelműen értelmezhetőből. Jelen esetben nem beszélhetünk műemléki rekonstrukcióról, mivel az épület nem műemlék. Az épület karakterének megváltozása már néhány hangsúlyos elem módosítása esetén létrejön. A példa megmutatja számunkra, hogy olyan épületek esetén, ahol az „eredeti” karakter megtartása a cél, ilyen nagy mértékű változtatásokat ne hajtsunk végre.

Másik kérdés a helyszín vizsgálata. A hely karakterét az épület ilyen mérvű megváltoztatása mellett is megtartotta. Mivel a beépítés nem változott, az épület léptéke nem változott, megőrzi egykori beépítési szerkezetét, karakterét, ami már nem szerves része a mai városszerkezetnek.

Az épület jövője ennek ellenére ezen a helyen a végéhez közeledik. Ezt megint funkcióváltás okozza, csak most nem az épület vált funkciót, hanem a helyszín. Ahogy a város folyamatosan alakul, változik, adódnak olyan helyzetek amikor egy épületnek „nagyot kell lépnie”. Az épület önmagában nem avul el, viszont a környezete, a gazdasági helyzet, összességében a körülmények oly mértékben megváltoznak, hogy az adott épület átadja helyét valami másnak. Az épület, telek arány gazdaságosan egy magántulajdonosnak nem fenntartható a továbbiakban ezen a helyen. Az épület átadja helyét valami újnak, új funkciót kap a terület. Ebből a nézőpontból nézve beszélhetünk területek erkölcsi avulásáról is, amely azt fejezi ki, hogy egy adott terület nem potenciáljához mérten szolgálja tulajdonosát, a várost ahol elhelyezkedik, a közösséget aki használja. Ez érzékeny kérdés, hiszen sok ehhez hasonló példa esetében - amelyek műemlékké vannak nyilvánítva - elképzelhetetlen lenne egy épület ilyen alapon való eltávolítása eredeti helyéről. Ebben az esetben azonban ez megtörténik és az épület további felhasználására is lehetőség marad.

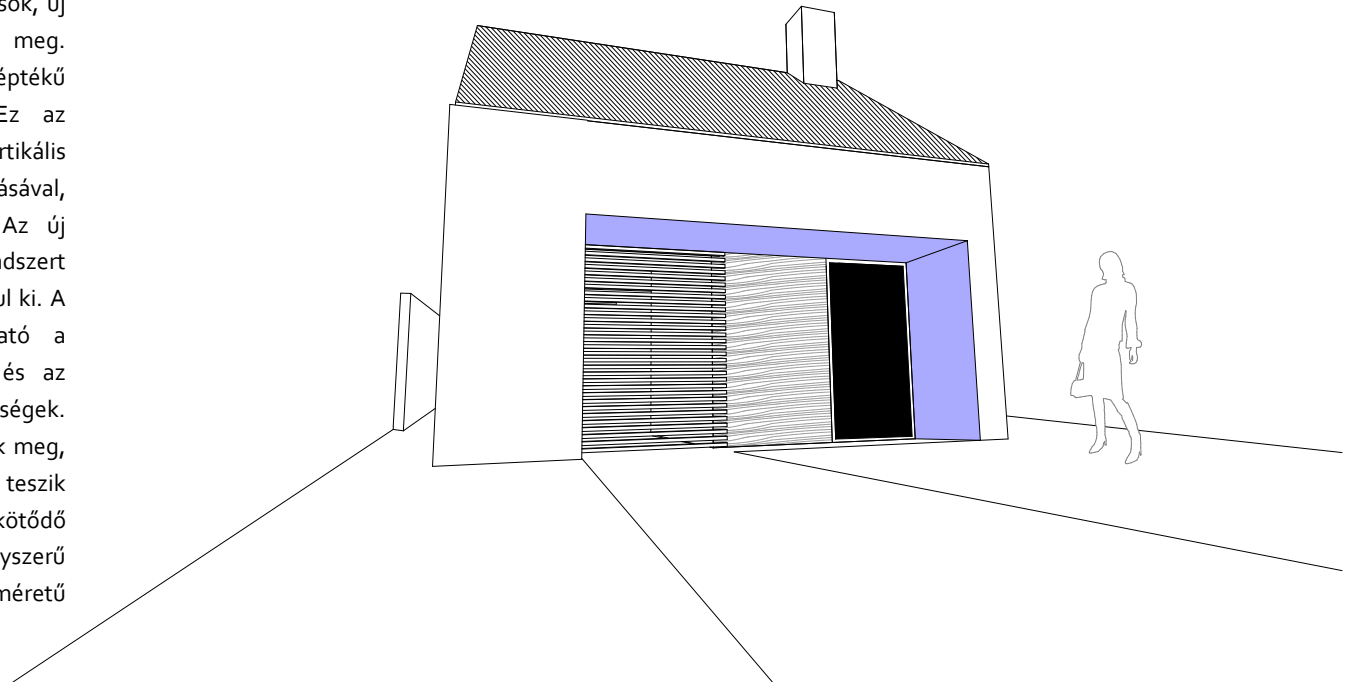
15. ábra: Baja, szenes u. 6. 2012

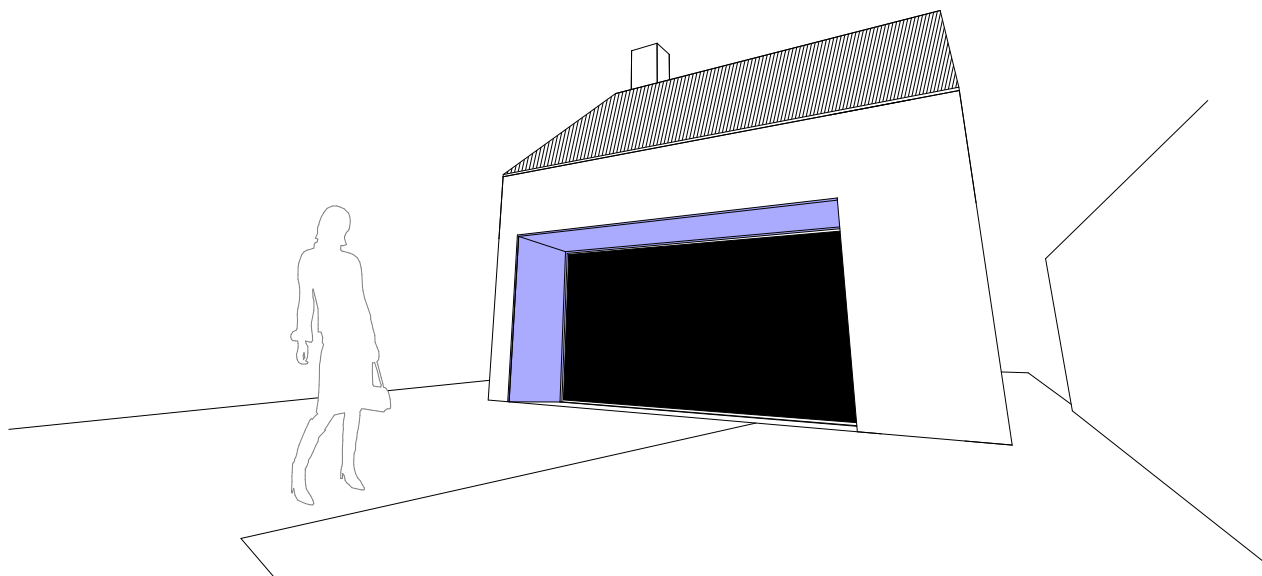
Adottak az építőanyagok, új helyet kell neki találni. Az aktualizálás kiindulópontja általában lehet az adott épület és lehet az igényelt funkció is. Ha az épület a kiindulópontja az aktualizálásnak akkor ahhoz keresünk funkciót, ha a funkció adott, kereshetünk hozzá épületet is. A gyakorlatban mind a két variáció létezik, építészeket azonban ritkán kérnek fel épület kiválasztáshoz. Pedig ez lenne az a folyamat amely társadalmi szinten is meghatározóvá válhatna, az építészek szaktudásukat már a projekt első fázisában a megrendelők segítségével tudnák fordítani. Most azonban egy még speciálisabb esetet látunk, az épületet és helyét is aktualizálni kell. Összetett feladat, itt is a funkcióból indultunk ki. Ez után azonban helyet is kellett találni az épületnek. Itt olyan helyszínt kerestünk, amelynek struktúrája, elhelyezkedése jól illeszkedik az épület funkciójához, méretéhez, felépítéséhez. Ez a kertvárosi elhelyezés, amely kiegészül a Baján oly jellemző vízpartisággal.

16. ábra: kisház, 2012

A feladat az épület áthelyezése, újraértelmezése. A régi-új funkció, lakóépület. Természetesen a mai lakóviszonyok más követelményrendszert támasztanak az épület elé mint a 100 évvel ezelőttiek. Az anyagok meghatározzák a szerkezeteket, a szerkezetek a formát, a forma a teret. Ebből következik, hogy az „újra felépített” ház megőrzi karakterének meghatározó elemeit. Méretét, formáját, azonban a belső terek ettől függetlenül újraértelmezhetőek lesznek. Tehát az épület alaprajza a meghatározott kontúron belül szabad. A program a következő funkciókat tartalmazza: élettér (nappali-konyha-étkező-dolgozó), fürdő, háló, gardrób. A mai elvárások, új belső struktúra kialakítását kívánják meg. Napjainkban ez a belső struktúra ekkora léptékű lakóépületek esetén az egyterűség. Ez az egyterűség az épület belső terében vertikális irányban is megvalósul egy galéria kialakításával, amely „beúszik” az épület belsőterébe. Az új igények által generált alaprajz más nyílásrendszert határoz meg, más homlokzati struktúra alakul ki. A más nyílásrendszeren keresztül leolvasható a változás, kifejeződik az élet átalakulása és az építőanyagok fejlődése által generált lehetőségek. Ez egyszerűen a nagyobb nyílásokban jelenik meg, amelyek egyrészt több fény beengedését teszik lehetővé, másrészt a kertünkhöz kötődő megváltozott viszonyt fejezi ki és ez az egyszerű változás sem jöhetne létre a megfelelő méretű szerkezetek megléte nélkül.

Itt érkezünk el egy olyan ponthoz, ami egy újabb karakter meghatározó elem. Itt megint változás következik be az előző állapothoz képest. Másik aspektus, az építőanyagok vizsgálata. Jól megfigyelhető az épület átalakításai, felújításai közben az anyagok tönkremenetele, öregedése. A megtartott, újrafelhasznált anyagok, a kicserélt és a korábban nem használt anyagok használata mutatja számunkra az idő szerepét az épületek életében. Az első átértelmezés során megmaradtak az épület eredeti falai, ez a vakolat eltávolításával ki is hangsúlyozódott. Az elmaradt karbantartás és eltelt idő hosszúsága miatt a fa szerkezetek tönkrementek. Ezek cseréje megtörtént. Újra felhasználható anyag továbbá a tetőcserép volt. Cserére szorultak a nyílászárók, az ácsszerkezetek, új gépészet, új elektromos hálózat került az épületbe. A jelenlegi átértelmezés és újrafelhasználás során tehát nem csak 100 éves elemeket használunk fel újra hanem 15 éves anyagokat is, amely fontos tényező.

Az építőanyagok harmadik felhasználásánál tartunk, lehet, hogy negyediknél. Érdekes folyamat, nincs szó műemlékvédelemről, nyilván annak jelenlegi szabályrendszerével vizsgálva nem is értelmezhető a folyamat. Másrészt több aspektusa is lehet egy ilyen vizsgálatnak építészeti, ökológiai, ökonómiai szempontból. Olyan kérdések amelyek más rendszerek szerint értékelik a dolgokat. Az épület története ilyen szempontból is nagyon érdekes.

Az eset többek között mutatja egy város változásait, a társadalom átalakulásait, a technika fejlődését, ezen felül az építészet helyhez való viszonyát, a hely karakterének formálásában játszott szerepét. Az épület jelenlegi helyéről történő „elszállításával”, egy nyilván nagyobb épülettel való lecserélése megváltoztatja a hely karakterét. Végleg eltűnik az egykori beépítés eleme a helyszínről. **Ez egy folyamat, amelyet sok szempontból meg lehet ítélni, azonban a mindennapi élet meghatározó változásaihoz való alkalmazkodást nem szabad kikerülni.** Remélhetőleg, egy harmonikusabb utcakép, beépítés fog kialakulni és az új nagyobb épület jobban illeszkedik majd jelenlegi környezetébe. **Komplex megoldásnak kell létrejönni ahhoz, hogy ne károkozás történjen, hanem pozitív változás menjen végbe ilyen esetekben.**

Jelen esetben az épület így is „megmarad”, újjáéled egy új szerepben, átalakul. Új helyet keres magának. Mai aspektusban ökológiai és ökonómiai példaként lehet meghatározó, lehet követendő az eset, mivel **„az építészeti örökség megfelelő kezelése lényeges szerepet játszik abban az egész világot átfogó törekvésben, amely a fenntartható fejlődés elérését, a fogyasztás mérséklését és a környezetszennyezés csökkentését tűzi ki célul”.** Az épített környezet minden közösség, társadalom számára az egyik legnagyobb érték, ezért az ezzel való gazdálkodás természetesen azt is jelenti, hogy mind gazdasági, mind pedig környezetvédelmi szempontból ésszerűen kell felhasználni a rendelkezésre álló forrásokat és javakat. A lényeg a források és javak (épített környezet) kombinációjában rejlik.

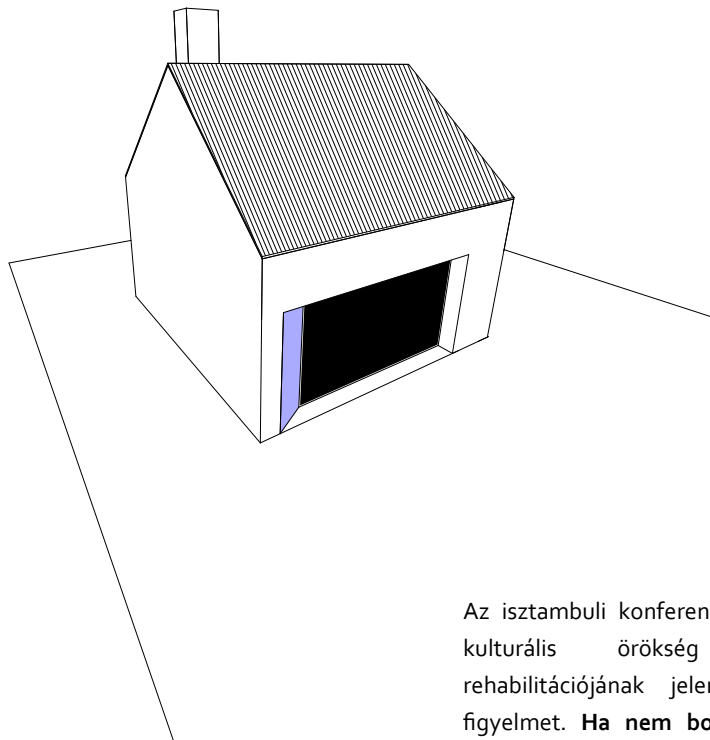
19. ábra: baja, szenes u. 6. 1910-1990

20. ábra: baja, szenes u. 6. 2000-2010

"Nagymértékben csökkenthető az energiafogyasztás, a hulladéktermelés és ezen keresztül a környezetszennyezés is, ha a régi épületeket megfelelően használják, kihasználják ahelyett, hogy lebontanák őket, és a helyükre újakat emelnének". Az épületek folyamatos használata, állagának megóvása közvetlen és fontos eszköze a fenntartható fejlődés biztosításának. Ez a szempont - az ökológiai gondolat újra megjelenése az építészetben - a római klub 1972-es jelentése után vált ismét erősebbé, ugyanis ez hívta fel a figyelmet a növekedés korlátaira. Ez után 1987-ben a Brundtland jelentés meghatározta a fejlődés maximális lehetőségeit: „Csak az a fejlődés elfogadható, amely anélkül elégíti ki a mai generáció szükségleteit, hogy veszélyeztetné a jövő generációinak lehetőségét az ő szükségleteik kielégítésére.” Az építés területére vonatkozó definíciót Charles Kibert fogalmazta meg, ennek elfogadása 1994-ben a floridai konferencián történt meg: „A fenntartható építés az egészséges épített környezet létesítését és felelős karbantartását jelenti, úgy, hogy az az erőforrások hatékony kihasználását és az ökológiai követelmények érvényesítését biztosító elvek alapján történjen.” Ezek a következők: ökológiai elvek; „reduce - conserve - recycle” (csökkents - őriz meg - hasznosíts újra) érvényesítése; erőforrások (földterület, víz, energia, anyagok) kímélése; a folyamat valamennyi fázisára (tervezés, gyártás, építés, üzemeltetés, felújítás, bontás) kiterjedő figyelem (életciklus vizsgálat).

21. ábra: kisház, 2012

Az isztambuli konferencia (1996) a történelmi és kulturális örökség megőrzésének és rehabilitációjának jelentőségére is felhívta a figyelmet. **Ha nem bontunk és utána építünk, hanem átértelmezzük, meglévő szerkezeteket használunk tovább, ezeket hasznosítjuk újra lépéseket teszünk környezetünk - épített és természeti- megóvása, felértékelése irányába.** Más szempontból nézve ez a gondolkodásmód sokkal korábbi - mint a jelenlegi szűkös erőforrások okozta problémákkal való foglalkozás - , a meglévő értékek tisztelete és az azokkal való jó értelemben vett gazdálkodás alapvetően etikai kérdés.

H E R U C

arculatváltás

22. ábra: heruc varró üzem, zágráb

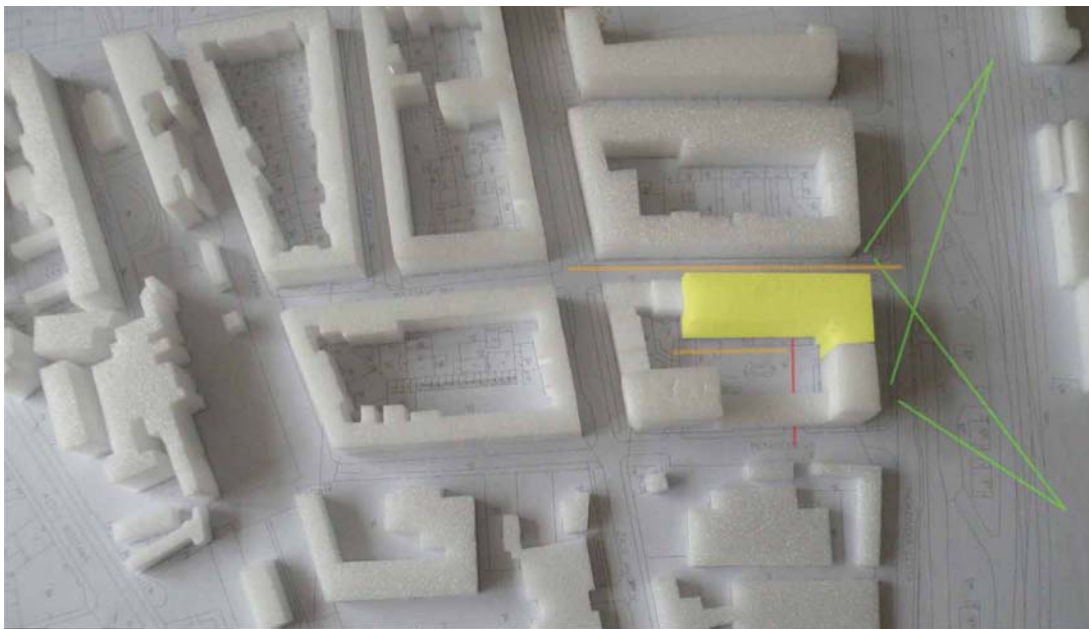

A koncepció és lehetőségek megmutatása után egy más jellegű aktualizálás következik. Ennél az esetben szintén kiindulási pont egy meglévő épület itt azonban épület és helye összhangban változik, nincs szó „szakadásról”, a hely nem löki ki magából az épületet, együtt fejlődnek. Fontos megemlíteni, hogy a városrészek közötti funkció eloszlás is változásban van, Horvátország létrejötté és a délszláv háború után Zágráb is gyorsan változik mint, ahogy a horvát építészet is óriási fejlődésen ment keresztül, építészeik számos nemzetközi elismerésben részesültek.

Az épület Zágrábban található, a központtól (Trg Bana Josipa Jelačića) körülbelül 2 kilométerre nyugatra. Ez egy olyan területe a városnak amely napjainkban nagy átalakuláson megy keresztül. A belváros szélén található terület fekvéséből adódóan felértékelődik, megváltozik a városban betöltött szerepe, vegyes felhasználású területből egyre jobban városközponti jelleget vesz fel. Ezt a folyamatot az ipar folyamatos kivonulása és az intézmények, irodaházak, kereskedelmi és lakó funkciók további megjelenése jellemzi. A terület eddig is vegyes funkciókat tartalmazott, ez a keveredés oly mértékű volt, hogy egy telektömbön belül könnyűipari üzem és lakóépületek is helyet kaptak.

Az épület funkcióváltása követi a városszintű és a gazdasági folyamatokat, az eredeti varró üzem megszűnt. A funkciócsere folyamata már megindult a 2000-es évek elején az üzem bezárása idején, ugyanis az épület már először is irodának épült

23. ábra: heruc, környezet léptéke

részei azóta is irodaként működnek. A változás az, hogy ezek az irodarészek már nem az üzemet szolgálják, elszakadnak az épület többi részétől, attól független használat alakul ki. A komplexum feldarabolódik, önálló karakterű részek alakulnak ki. A tervezési feladat az épületegyüttes észak-nyugati volt üzem részének megújítása, új, önálló, az új funkcióhoz illeszkedő karakter kialakítása volt a funkció tudatában, de azt konkrétan nem megtervezve. Az új funkció bérirodaház, tehát a bérlő még nem ismert, nem az „ő” arculatát kell az épületnek kifejeznie. Ezen felül az egyes bérlők használati ideje sem ismert, tehát az épület belső térrendszerének is rugalmasnak kell maradni.

Az épület pillérvázás szerkezeti kialakítású, nyugati és északi oldalon utcai kapcsolattal rendelkezik, belső udvara keleti homlokzata néz. Az épületrész megközelítése is az udvar felől történik, jelenleg azonban semmiféle bejárati szituáció nincs kialakítva. Ezen az oldalon - az udvarban - található a lépcsőház és két teherlift amelyek az épülettömegén kívül helyezkednek el. Az épület 4 szint plusz pincészből áll, szintterülete 1600 m². Jellegzetes, nagyon egyszerű térstruktúrával rendelkezik, a vertikális közlekedő rendszer az épületen kívül helyezkedik el, a szintek közötti belső kapcsolat nem jön létre. Az épület elemek egymásra sorolásából tevődik össze, amelyek külső elemekkel az épülettől elváloan kapcsolódnak egymáshoz. Az épület lapostetős kialakítású. Homlokzata tükrözi a struktúrát, a szintek jól leolvashatók a homlokzati pillérek elhelyezkedéséből. Ezek a „kis” pillérek a szintek közötti, homlokzaton megjelenő pillér és gerendaváz közeiben helyezkednek el. A főállások közeiben az alsó 3 szinten 3 db osztópillér található, ezek valószínűleg az épület erőjátékában nem vesznek részt. Megjelenésük azonban meghatározó elem az épület karakterének kialakulásában. Ezen pillérek között helyezkednek el az épület ablakai, melyek 1,55x1,55 m méretűek 2,0 m-es parapettel. Az épület jelenleg elzárkózik környezetétől, egyrészt elhelyezkedéséből, megközelíthetőségéből, másrészt a homlokzati rendszer kialakításából következően. Az épület kifejezi önmagát, zárványként van jelen az öt körülvevő lakóépületek között, amit nem is tagad.

24. ábra: heruc, belső tér 2010

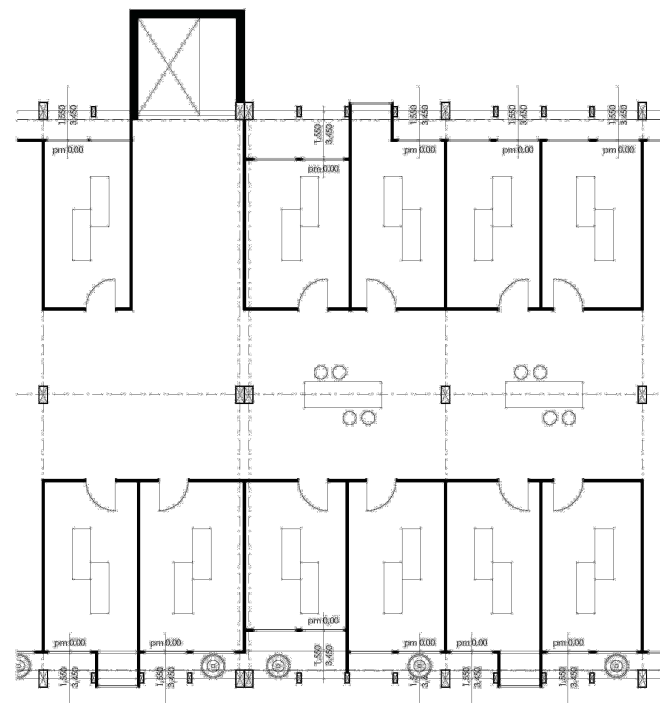
Érdekes kérdés, hogy egy üzem miért nem lehetett „nyitottabb”, párbeszédre alkalmasabb környezete felé. Ennek a kialakításnak is megvoltak az okai és a jelen állapot számukra a kiindulópont, a bevezetésben megfogalmazottak alapján. A koncepció az épület kinyitásán alapul, ez a kinyitás két szempontból is alapvető igény. Első a használók pszichikai szükségleteinek kielégítése, a kilátás, kitekintés szabadságának megadása, a bezártság érzés megszüntetése. A másik az épület

zárkózottságának megszüntetésén keresztül a környezettel való kapcsolatának megváltoztatása, a kommunikáció, a hozzáállás, a kapcsolat javítása. Ennek első lépése az épület homlokzati 2,00 méter magas parapet falainak kibontása. Az épület nyitottabbá válik, megmutatja belsejét, nem zárja el a külvilágtól. A kérdés a belső tér lehatárolásának módja, hogy tarthatjuk meg a nyitottságot? Alapvető válasz a transzparencia, az üveg alkalmazása. Az első ütemben csak a homlokzat-

rekonstrukció és a bejárat kialakítása történik meg. Az új rendszert természetesen nem lehet az alaprajztól, a belső kialakítástól teljesen függetlenül elkészíteni, ezért szükség volt bizonyos alap pontok meghatározására. Az épület új alaprajzi rendszerét a pontos igények ismerete nélkül is meg tudjuk határozni a funkció ismeretében. Mivel az épület pillérvázasa kialakítása már meghatároz egy rendszert, ami a szerkezetek adottságain alapul (egy 9,40x6,60-as valamint egy 6,30x5,60-as

rasztert), ebből kiindulva kialakítottunk egy struktúrát amely alkalmas egy mai, korszerű bérletház kialakítására. Szükséges volt valamely standard térrendszer alapul vétele, mivel a homlokzatnak, a nyílások rendszerének képesnek kell lennie többféle belső használat fogadására. Erre az elvi tipizálásra a feladat konkrétabbá tétele miatt volt szükség, így meghatároztuk a transzparencia mellett a második kiindulási pontot. A tervezett belső struktúra az épület adottságaiból indul ki, az

26. ábra: heruc tervezett alaprajz

épület nyugati szárnyának szélessége 19,40 m. Ebből a méretből adódik a középfolyosós-cella rendszer kialakításának lehetősége, hiszen ez használja ki legjobban a rendelkezésre álló helyet, ekkora traktusmélység esetén. Ez az elrendezés a 20. században jelent meg az igazgatási épületek térrendszereiben, azonban ma már a múltat képviseli. Ezért ennek továbbfejlesztett változatát alakítottuk ki a tervezés során, egy kombi térrendszert. Ez a struktúra az Egyesült Államokban

a 60-as 80-as évektől a magasházak elterjedésével kialakult nagyteres, nyitott térrendszernek és a már említett cellás kialakításnak az ötvözéséből alakult ki. A kombi térrendszer nem nélkülözi a „cellát”, mint az önálló, egyéni munkavégzés terét és a nagy közös tereket sem, ahol a közösségi folyamatok zajlanak. Ezek a közös terek általában és jelen esetben is az épület középtengelyében helyezkednek el, a két szélső irodasor között, közlekedő funkcióján túl azonban más igényeket is kiszolgál: pihenők, tárgyalók, teakonyhák, vizes helyiségek.

A következő elem az épület plusz hozzáadott értéke környezetének és használóinak egyaránt, az alapvető változáson, a transzparencián felül. A közvetlen környezet nem kifejezetten barátságos, nem pozitív atmoszférájú, ennek javítása is célként fogalmazódott meg. Ezt oly módon kívántuk elérni, hogy közben, ezzel együtt más igényeket is kielégítsünk. Ezek közül az egyik meghatározó a „természet” visszaadása a városi ember számára. Ezt úgy tudjuk elérni, ha helyet biztosítunk többlet zöldfelület számára. Itt a természet és a visszaadása is idézőjelbe tett fogalmak, hiszen a természetet már a város kiszorította innen, annak csak valamiféle visszaidézését, illetve részleteinek visszahozását tudjuk elérni. Megítélésem szerint a szűkebb környezet lakóházaiban élők és az irodaház majdani dolgozói számára pozitív változást jelent a „zöld” megjelenése, növekedése a területen. A pszichológiailag pozitív folyamatok létrehozása fontos feladata az építészetnek, a zöldterületek

27. ábra: "zöld a ház"

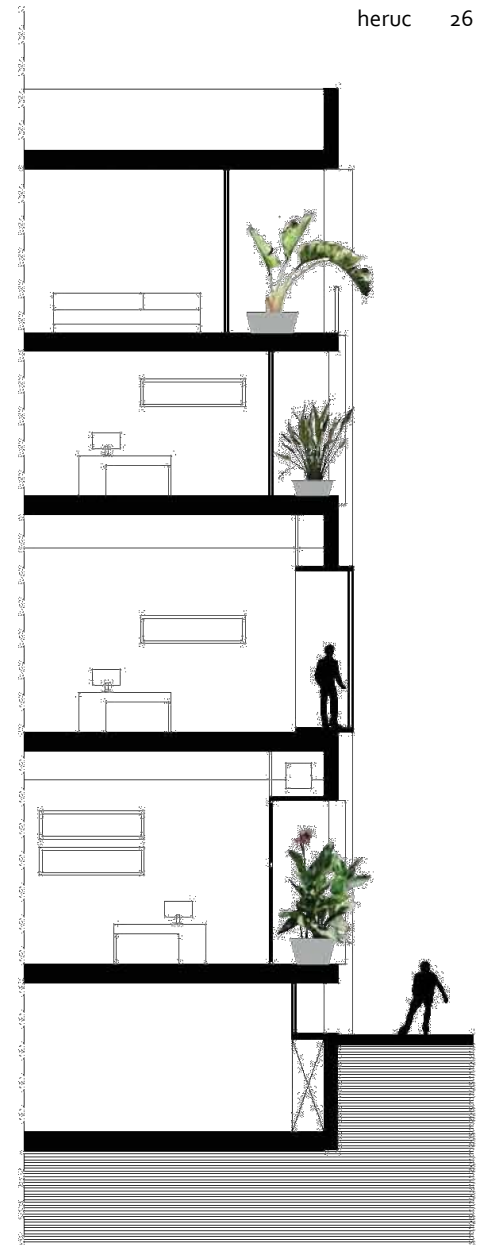
növekedése javítja az életminőséget. Az emberekre gyakorolt pozitív hatása mellett ne feledkezzünk meg az épületre gyakorolt pozitív hatásairól sem. A zöldhomlokzatok és a zöldtetők kialakításának módja már az ókorban is ismert volt (Semiramis függőkertje), a futónövények a XX. század elején jelentek meg a bérházak falain. Ökológiai előnyei a zöldtető és zöldhomlokzat alkalmazásának a városi vízkörforgás kedvező befolyásolása, a városok hőmérsékletének csökkentése, a levegőminőség javítása, zajelnyelés és zajcsökkentés. Ökológia, gazdasági előnyei szintén számottevőek, hosszútávon energia és fenntartási költség megtakarítás érhető el. A zöldtető kialakítása és kezelése lényegesen több élőmunkát igényel, mint egy hagyományos tető, így szerepe lehet új

munkahelyek kialakításában, a munkanélküliség csökkentésében. A zöldtető és zöldhomlokzat kialakítása nem csak a fent említett előnyökkel jár, hanem az épület le nem bontásával, újrafelhasználásával megkezdett fenntartható fejlődést szolgáló folyamat kiegészítését, továbbgondolását is erősíti.

A három alapgondolatból kiindulva megkezdődött az épület aktualizálása. Az első koncepcióban hangsúlyos szerepet kapott a „zöld” gondolat, prioritást élvezett. Karakter, arculat meghatározó szerepet kapott (flower box Zagreb). A zöldhomlokzat kialakíthatósága érdekében a homlokzati síktól beljebb kerültek a nyílászárók, az így kialakult teraszok váltak a növényzet helyévé, minden szinten kis kerteket kialakítva az ott

28. ábra: "zöld a ház"

29. ábra: tervezett metszet séma, heruc

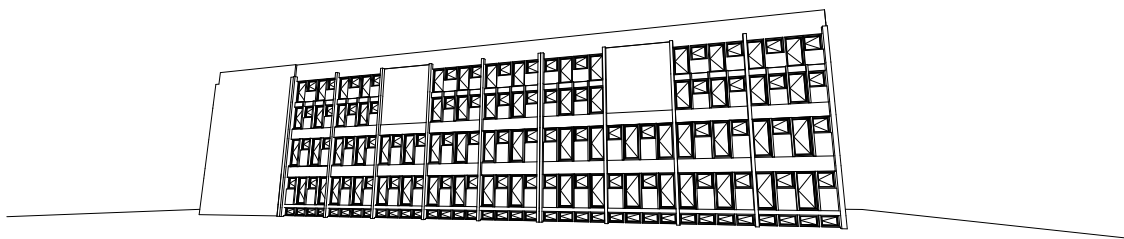
tartózkodók számára. A kiindulásnál még teljes növényhomlokzat kialakítása volt a cél, azonban a tervezés során az egyszerű megvalósíthatóság és a célszerűbb használhatóság érdekében ezek a kertek átalakultak és külön szerkezetekbe kerültek (edények) a növények. A két megoldás szellemiségében eltérő, az első koncepció megpróbálja a növényzetet szerves részévé tenni az épületnek, ez azonban bonyolult (drága) megvalósíthatósága miatt - az épület eredeti kialakítása miatt - nem vált valódi megoldássá. Így a növényzet az épület szerves része nem lett, különálló elemként jelent meg a homlokzaton, saját edényeiben. Ez a megoldás egyszerűbb, olcsóbb, könnyebben kezelhető. Könnyebben illeszthető az épülethez, nem igényel bonyolult beavatkozást. A teraszok és az épület meglévő homlokzati szerkezetei (pillérek) által létrehozott struktúra mögött helyeztük el a nyílászárókat. Ezzel a megoldással helyet biztosítottunk a növényeknek, meghagytuk, kiemeltük az épület eredeti homlokzati struktúráját, kilépési lehetőséget biztosítottunk a dolgozók számára. A homlokzaton ritmusan elhelyezett üvegdobozok, az üveghomlokzat kilépései a meglévő homlokzati struktúrából, érzékeltetik az épület változását, megmutatják, hogy a struktúra mögött, „benne” valami történik, új dolog jött létre. Ezek a pontok a benttartózkodók számára is fontosak, ezeken a helyeken „zavartalanul” élvezhetik a kilátást, nem a növényeken és a teraszon "keresztül" néznek ki a házból. Felhívják az épületre is a figyelmet.

30. ábra: tervezett homlokzat, heruc

31. ábra: tervezett homlokzat, heruc

32. ábra: olcsó homlokzat, heruc

A végleges verzió kialakítása azonban nem volt ennyire „egyszerű” feladat. Az előbb bemutatott verzió saját elképzeléseinket - építészekét - mutatja, ezt kellett összhangba hozni a megrendelő legkonkrétabb elvárásaival. Ez mindig komoly feladat, hiszen az építész alapvetően a legtökéletesebb megoldást keresi. Hajlamos figyelmen kívül hagyni- direkt vagy véletlenül - bizonyos szempontokat. Mindenesetre fontos és hasznos dolog a lehetőségek bemutatása, itt természetesen már érezni kell, hogy „meddig lehet elmenni”, mennyire lehet a valós helyzettől eltávolodni. A megrendelő teljes mértékben pozitívan állt a dologhoz, tetszett neki a terv, egy feltételt szabott: a bekerülési költség maximumát. Ez megegyezett a hőszigetelés és a szükséges számú új nyílászáró elhelyezésének költségével! Új helyzet állt elő, át kellett gondolni alapvető koncepcionális elemeket.

1. Csak a szükséges mértékű üvegezett felület használata, a teljes üvegezés elhagyása.
2. A tervezett térstruktúra meghagyása alapvető cél, ezen nem lehet változtatni.
3. A zöldesítés megkérdőjelezése, finánciális szempontok alapján.

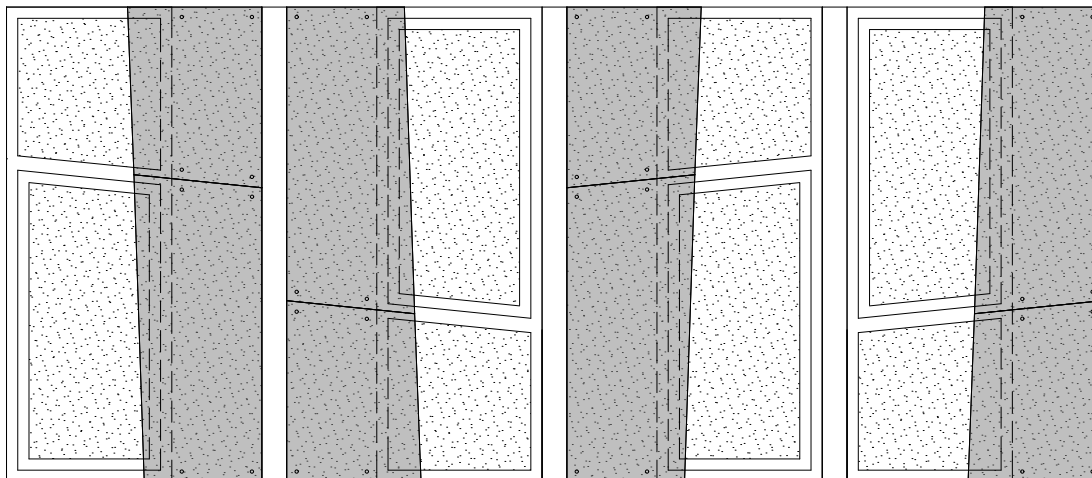
Mivel a koncepció kiindulási pontja a kinyitás, a jobb kommunikáció megteremtése a környezettel és az épület belső egységei között is ezt kell most elsődlegesen megoldani. Ezáltal egyértelművé vált a feladat, a meghatározott mennyiségű nyílást kell a tömör felületekkel a homlokzaton jól kombinálni, természetesen úgy, hogy az ne csak egy sematikus funkciókielégítés legyen és ne is csak egy elvont

minta megalkotása, ami esetleg köszönő viszonyban sincs az elvárásokkal. Az épület belső traktusai közötti vertikális kapcsolat megteremtése és természetes fénnel való megvilágítása is fontos az épület „emberibb” használhatósága érdekében. Az épület traktusmélységéből adódó szükséges nyílásmennyiség a felület 50%-a. A többi szempont a kilátás, a nyithatóság, a tisztíthatóság, a belső tér berendezhetősége és nem utolsó sorban a belső struktúrához való illeszkedés.

A nyitás, a kommunikáció javításának biztosítása érdekében az ablakok a padlótól a mennyezetig érnek, ezzel a kialakítással - a parapett és a szemöldök elhagyásával - a födémek kifuttatásával nem zárjuk le a teret vizuálisan a külső fal síkjában. A nyílások elhelyezésénél természetesen igazodni kellett a meglévő és a tervezett struktúrához egyaránt, ezért a homlokzati pillérek közötti rasztereken (1,55x3,44-2,61 m) belül oldottuk meg a nyílások elhelyezését, elosztását. A bekerülő új struktúrát szerettük volna úgy elhelyezni, hogy az a lehető legjobban illeszkedjen a meglévő elemekhez, épülethez, ugyanakkor ez egy kiindulási pontot is jelentett számunkra. Szerencsénk volt mivel a meglévő homlokzati rendszer tudta fogadni az újat, hasonló sorolás fejezi ki mindkét funkció, az üzem és az irodaház, belső struktúráját is. A monotonitás és az unalmassá válás elkerülése érdekében a funkcionalitás határain belül igyekeztünk ritmust kialakítani a panelek megmozgatásával. Fontos volt a nagy mennyiség miatt egy rendszer kitalálása amely lehetővé teszi az átlátható tervezést és

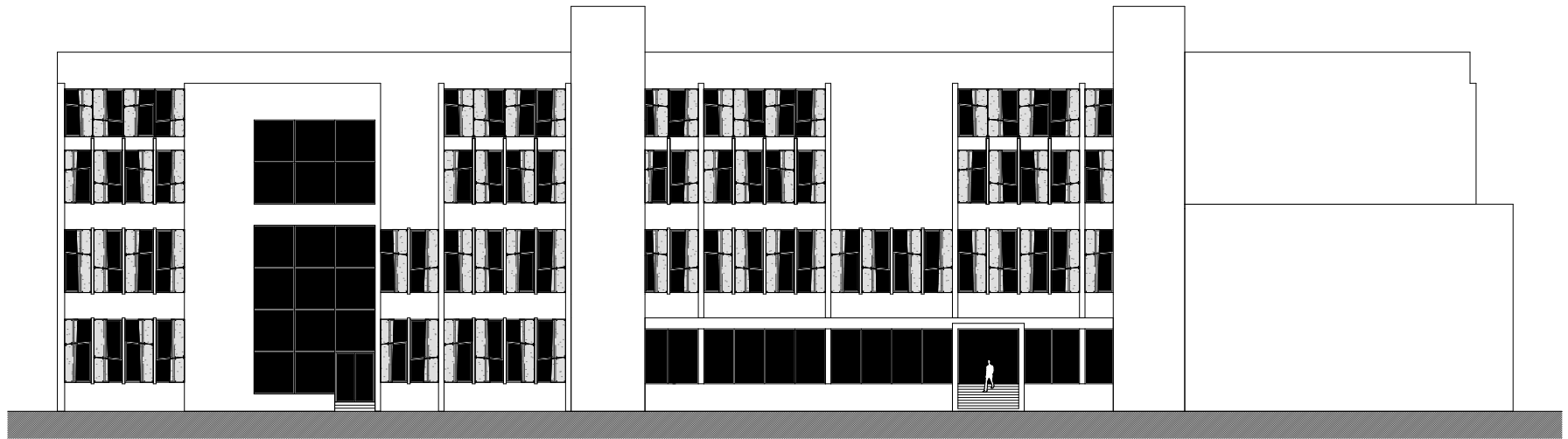
nem másodsorban az átlátható kivitelezést is. A homlokzat 2 féle összetett panelből (64 db) épül fel, ezek sorrendje, variálása határozza meg a homlokzat ritmusát. Ez a két féle panel is egyforma elemkből épül fel, itt is forgatás és tükrözés segítségével tudtuk az unalmasságot, a monotonitást és a sematikusságot elkerülni. Szükség volt „valamire” ami a meglévő szigorú rendszer (homlokzat) és az új belső tér közötti viszonyt kifejezi, egyértelművé teszi a történéseket. A feszes struktúra egy derékszögű vertikális és horizontális elemekből álló rendszer, a gesztus, az ötlet a struktúrába illeszkedés módjában nyilvánul meg, ez pedig az eltérés. Kilépünk a rendszerből úgy, hogy közben benne is maradunk, fizikailag és karakterében is. A nem derékszögek alkalmazása a raszterben maradással együtt kifejezi a változást úgy, hogy közben az illeszkedés is létrejön, ezáltal az egység is megmarad.

33. ábra: tervezett homlokzat, részlet

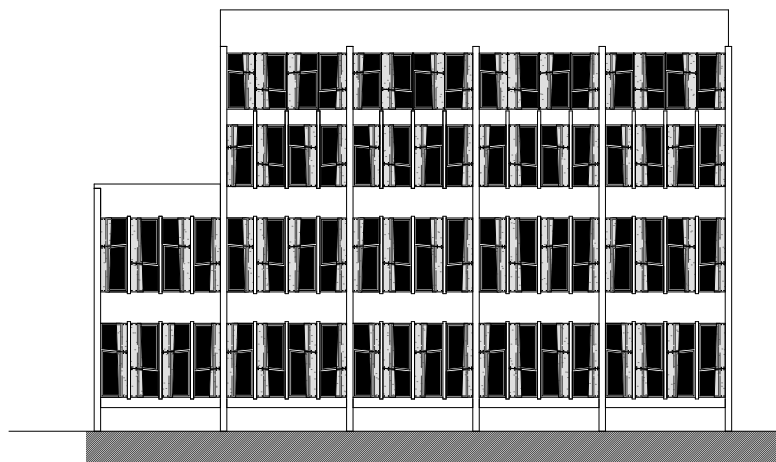
34. ábra: tervezett homlokzat, részlet

35. ábra:tervezett keleti homlokzat, heruc

34/b. ábra:tervezett homlokzat, részlet

36. ábra:tervezett északi homlokzat, heruc

37. ábra:tervezett nyugati homlokzat, heruc

38. ábra: tervezett homlokzat, heruc

Az épületen belüli egység erősítése érdekében a födémeken áttöréseket készítettünk, amelyek részben nyíltak, részben üvegfüdém elemek behelyezésével jöttek létre. Ezáltal erősítettük a vizuális kapcsolatot az épület belső részei között vertikálisan. Ugyancsak áttörést kapott a zárófüdém, ezeken a nyitásokon keresztül az épület belső részeibe is eljut a természetes fény. A belső födémáttörések kettős funkcióval rendelkeznek egyrészt kapcsolatot létesítenek a szintek között, másrészt biztosítják a fény bejutását az épület belseje felé.

Természetesen a meglévő struktúrák és a hozzájuk rendelt új funkciók struktúrái között kapcsolatot kell találni, ez szerencsére sokféleképpen megvalósulhat. Minél hasonlóbbak a struktúrák, annál kevésbé kell az épületet átalakítani, karakterét átformálni. **Mivel a térszerkezetek kialakulása alapvetően igazodik a benne folyó eseményekhez, tevékenységekhez, a térhasználat szempontjából hasonló funkciók, hasonló rendszereket hoznak létre. Meglepő hasonlóságokat fedezhetünk fel olyan épülettípusok között, amelyek első gondolatunkban teljesen különböznek egymástól, funkcióik felcserélhetősége külső szemlélő számára fel sem merül, mégis össze egyeztethetők.**

A koncepció 3 eleméből 2 megvalósul, azok amelyek alapvetően lehetővé teszik az épület újbóli használatát, újrafelhasználását. A fenntartható építés és fenntartható használat szempontjából az épület megtartásával már pozitív eredményt értünk el. Fontos felismerni, hogy egyes elemek elhagyásával is pozitív folyamatokat tudunk generálni. Természetesen nem annyira komplexet, mint amikor minden lehetőséget ki tudunk használni, de így egy egyszerűbb aktualizációval is a fenntartható fejlődés és az építészeti örökség jó irányú kezelése irányába teszünk lépéseket.

39. ábra: tervezett új belső tér, heruc

40. ábra: tervezett új homlokzati struktúra, heruc

Ezen felül a közelmúlt emlékeinek megőrzésével teszünk saját városaink történetének megőrzése érdekében is lépéseket. Persze ez a kérdés mindig mélyebb kérdéseket érint mint maga az épület, a múlthoz való viszonyunkat fejezzük ki épületek kapcsán is. Ha csak tisztán történeti szempontból vizsgálódunk akkor semmit nem lenne szabad átalakítani, mindent építésének pillanatnyi állapotában kellene megőrizni. Ez azonban nem fejezi ki az élet legfőbb jellemzőjét, a folyamatos változást. Ezért a kiemelt fontosságú emlékeken kívül - amelyek ténylegesen valamely korszak, esemény, egykori állapotát őrzik meg számunkra - az épületek változását, az élet „lekövetését” természetes dolognak kell venni. A nem változtatás inkább a történeti értékkel bíró épületek esetében fontos, mivel ott egy konkrét eseményhez, időszakhoz köthető emlék a fontos. Általánosságban elmondható, hogy van egzakt módon megállapítható építészeti tulajdonság, ez az „építészeti minőség”. Nem stílus, nem korszak és nem ideológia által meghatározott építészeti minőség. Ha építésként az épített környezet egészét tekintjük személyes örökségünknek, akkor az építészeti minőség tud szűrőként megjelenni. Az nyilvánvaló, hogy nem tudunk és nem is célszerű minden épületet megtartani, minden anyagnak, szerkezetnek megvan az élettartama. De az építészeti minőséget is segítségül hívva el tudjuk dönteni, hogy mely épületeket érdemes továbbra is használni. Melyik üresen álló épület tud sokkal több értéket megőrizni és létrehozni ha megtartjuk.

41. ábra: tervezett új bejárat, heruc

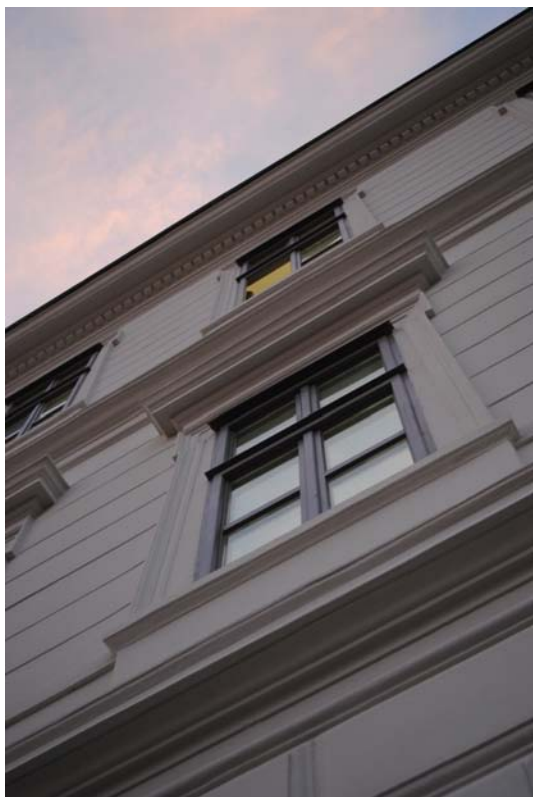
42. ábra: tervezett új homlokzat, heruc

Az aktualizációnak mindig a kornak megfelelő építészeti eszközökkel kell történnie a hitelesség megőrzése érdekében, és a legújabb elvárásoknak kell megfelelnie az épületnek. A feladat szépsége a „régi és új” közötti kapcsolat kialakításában rejlik, itt mutatkozik meg a koncepció, az építész hozzáállása. Épületek esetében ha nincs erős történeti kapcsolódási pont, nem jelképe az épület valaminek, nem szabad a múlt emlékei között különbséget tenni aszerint, hogy mikor épültek. A „régmúlt” és a „közelmúlt” építészetét egyaránt tisztelni kell, mivel mindegyik ugyanannak a folyamatnak a része. Az épület kora egy tényező a sok közül, nem csak ez határozza meg egy emlék értékességét.

ÁGOSTON TÉRI ISKOLA ÉPÜLET újraértelmezése

43. ábra: ágoston téri iskola épület felújított homlokzat részlet, 2010

44. ábra: ágoston téri iskola , 2007

A pécsi Ágoston téri iskola épület használatának visszaállítása más kérdéseket is felvet. A dolgozat most következő részében a funkció nélkül maradt műemlékek mai hasznosításának problémáit mutatom be. Egy példán keresztül felvázolok egy lehetséges utat a probléma megoldására: a pécsi Ágoston Téri Iskola épületének új funkcióval történő újjáélesztésén keresztül. Az aktualizálás mint módszer alkalmazhatóságát mutatom be az épített környezet kiemelt jelentőségű elemei esetén.

A műemlék épületeket használat szempontjából három csoportra osztva, meglehetősen egyszerű módon tudjuk csoportosítani: 1. azok az épületek, amelyek ma is eredeti funkciójukat töltik be, még itt is változások állnak elő, mert a marketing azt mondja a szükségleteink (emberi) 10 ezer év óta változatlanok, csupán KIELEGÍTÉSÜK MÓDJA VÁLTOZIK: Még egy templomban is, ha katolikus is marad lehet, hogy a misézés módja alakul át, ha reformált lett mégjobban, tehát ami marad is alakul, csak a léptéke, a dózis más! 2. azok az épületek, amelyek eredeti funkciójukban már nem hasznosíthatók, de eredeti funkciójuk bemutatása fontos például várak, kastélyok, ezek mintegy „múzeumként” üzemelnek tovább. Ez is átalakul, lehet hogy erkölcsileg felértékelődik, mert az identitás hordozója, /persze lehet pozitív és negatív is (erkölcsi avulás); 3. azok az épületek amelyek eredeti funkciójukat már nem látják el, eredeti funkciójuk bemutatása sem fontos (erkölcsi avulás). Az első csoportba tartozó műemlékek szerencsés helyzetben vannak mivel használatban vannak,

esélyük van a megfelelő karbantartás, gondoskodás „megkapására”. A második csoportba tartozó emlékek esetében érdekes kérdéshez érünk, nem egyszerű feladat, nagyon sok tényező befolyásolja a döntést, hogy mely épületek tartozhatnak ebbe a csoportba. Ha azt nézzük, hogy minden ilyen épület új funkciót kap azáltal, hogy nem eredeti funkcióját tölti be akkor erkölcsi avulásról beszélünk, itt azonban fontos tény maga az épület, az épület saját funkciójává válik. Bizonyos szintű aktualizáció ezen épületek esetében is szükséges lehet a látogatók kiszolgálása érdekében, de alapvetően nem ez a használat elérésének módja. A harmadik csoportba tartozó épületek is értéket képviselnek, mivel „rég” és „mai” épített környezetünk részei, jelen vannak életünkben. Ezen felül a már említett hordozott energiával is rendelkeznek (fenntartható fejlődés). Ezért az ebbe a csoportba tartozó épületekkel akkor bánunk helyesen, ha új funkcióval töltjük meg őket, mivel a legjobb védelem a használat.

Az általam bemutatott pécsi Ágoston téri iskola épülete a harmadik kategóriába esik. Új funkciót kell találni az épületnek, mivel erkölcsi avuláson ment keresztül.

45. ábra: ágoston téri iskola részlet, 2007

Az épület története a 19. században kezdődik, amelynek eleje a polgárság meggazdagodásának korszaka volt. 1839 -ben felépült a város első kőszínháza. 1848 -ra 1739 ipari munkás élt Pécsen, a manufaktúrák némelyike országszerte ismert volt. A vasgyár és a papírgyár a kor legmodernebbjei közé tartozott. A városban több jelentős bányászati szervezet működött, a sok kicsi üzem mellett a Hamerli-, a Höfler-és az Erreth-üzemek váltak meghatározóvá. Igen fontosak voltak a gép- és vasipari üzemek, amelyek közül a Czindery és az Alsómalom utca sarkán álló Haberényi-(később Hamerli) gépgyár az egyik legjellegzetesebb emlék, de meg kell emlékeznünk a rézművesekről, harangöntőkről, a mezőgazdasági eszközöket gyártókról, s a messze földön híressé vált Angster orgonagyárról is. A fejlődésnek induló gyárpar mellett megmaradt és sokat bővült a kisipar. Szorosan kötődött a pécsi ipar fellendüléséhez a helyi kereskedelem bővülése, a modern pénzintézmények (bankok, biztosítók stb.) szaporodása, a vasúttrendszer kiépülése, az oktatási rendszer szélesedése. Hamarosan cukorgyár, dohánygyár és sörgyár is épült. Ekkor jött létre a híres Zsolnay porcelángyár, melyet I. Ferenc József két alkalommal is meglátogatott. Jelentős volt a szénbányászat. A városnak ekkor 14 616 lakója volt. Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc idején Pécsen rövid ideig horvát sereg tartotta megszállva. 1849 januárjában Habsburg csapatok élén Jellasics császári vezér tartotta a várost megszállva.

A kiegyezés (1867) után, az alkotmány helyreállítása után Pécs gyorsan fejlődött, mint az ország legtöbb városa. 1867-től vasút kötötte össze Barccsal, 1882 óta Budapesttel is. A barcsi, mohácsi (elsőként ez épült meg, már 1857 -ben) és budapesti vasútvonalak új lendületet adtak a város fejlődésének (1857-ben a Pécs-Mohács vasútvonal, 1868 -ban Pécs-Barcs, 1882 -ben a Pécs-Budapest). A középkori Pécs még jobbára a városfalakon belül létezett. A budai külváros 1722-ben még csak a mai Ágoston tér köré csoportosult utcákat jelentette. Ebből az időből még nem maradtak fenn térképek, a város kiterjedését valójában a telkekre és a házakra vonatkozó adatokból ismerjük. Megállapíthatjuk, hogy az Ágoston tér 6. telekformája bizonyíthatóan kialakult 1828-ra, az a történeti városközpont szerves részét képezte. A telken már 1794-től malom és kalló állt. A malmot 1883-ban megvásárolta Pécs városa. A telken a város 1885-ben kétemeletes elemi iskolát épített, amelynek földszintjén óvoda volt.

Az építés idejének történeti tényeinek bemutatása fontos, ezen keresztül képet kapunk az akkori életéről. Ezen keresztül tudunk következtetéseket levonni az épületről. Ezen felül össze tudjuk vetni a múltat a jelenrel és az ebből levont tapasztalatok birtokában ki tudjuk alakítani építészeti hozzáállásunk koncepcióját. Szintén ezért fontos napjaink folyamatának ismerete is, mivel ezek nélkül nem tudnánk megfelelő válaszokat adni a felmerülő problémákra.

A rendszerváltás utáni idők Pécsét érzékenyen érintették, az ipari üzemeket a gazdaságtalanságra hivatkozva szinte kivétel nélkül bezárták, az új ipartelepítések jelentéktelen szinten maradtak a korábbiakhoz képest, a munkanélküliség hatalmasra nőtt. Az 1990-es években a délszláv háború közelsége a turizmust s jelentősen visszavetette. Bár az elmúlt másfél évtizedben megváltozott a város gazdasági szerkezete - egyre inkább a tudás-, az egészségügyi, a kulturális ipar lép előtérbe - ami azonban nem változott, Pécs sokarcú település maradt, ahol a nemzetiségek hagyományai, értékei ötvöződnek Ez is segíthette annak a törekvésnek a valóra válását, hogy Pécs nyerte el 2005. október 19-én a 2010-es Európa kulturális fővárosa B (EKF) címet (megelőzve Miskolc és Eger városát), melyek keretében hatalmas projektekkel látott neki a város önkormányzata a fejlesztésekhez. A nagy beruházások, úgy mint egy koncertközpont, egy tudásközpont és a Zsolnay kulturális negyed nem készültek el a 2010 -es év első felére, ezért Pécs alternatív helyszínekként is készült (a Pécsi Nemzeti Színház a Pécsi Tudományegyetem orvostudományi aulája, valamint a zsinagóga). Az EKF hivatalos nagykövetei a Pannon Filharmonikusok, a Mizo Pécs 2010 női kosárlabdacsapat, Vujity Tvrtko riporter, a Pécsi Vasutas Koncertfúvós Zenekar és a Pécsi Balett voltak. A Pécsi Országos Színházi Találkozó (közismert nevén POSZT) immár az ország egyik legjelentősebb kulturális eseménye. Az Ókeresztény sírkamrákat az UNESCO már a világörökség részeként jegyzi.

Elkészült az M6-os és M60-as autópálya , mely Pécsét Budapesttel köti össze. 2010-ben a város élete erőteljesen felpeteszült. Számtalan daru nőtt ki a földből, mindenfelé felújítások és építkezések folytak. Látványosan nőtt a turisták száma is a megyeszékhelyen. Mint látjuk napjainkban is hatalmas változások mennek végbe a városban, az épület építése idejében is dinamikus volt a városfejlődés. Ha a mai állapotot összehasonlítjuk a 19. századi állapottal, a városi térhasználattal, az épületek használatával megállapíthatjuk, hogy óriási változások történtek, miközben az érintett épület alig változott meg.

Az épületet a 2000-es évek közepéig iskolaként használták, ebből az is látszik, hogy az épületek valamilyen szintű rugalmassággal még statikus mivoltuk közben is rendelkeznek. A gyerekek szükségleteit még most is ki tudta elégíteni, igaz, hogy nem a ma elvárható szinten. Az U alaprajzú iskola a kert felé nyitott, a két udvari szárny között csak egy keskeny udvar kialakítására volt lehetőség. Fennmaradt az a tervsorozat, ami alapján megépült az iskola. Az iskolához tartozó óvodához még fedett játszóteret is terveztek. Ez jelentős átépítéssel napjainkig fennmaradt. A lépcsőház korlátja a XIX. század végi öntöttvas művesség szép alkotása. Az északi lépcsőház lépcsőfokai kőből készültek. Összességében az iskola a kora eklektikus építészet jelentős alkotása, a magyar oktatásügy fontos emléke.

46. ábra: ágoston téri iskola részlet, 2007

48. ábra: ágoston téri iskola, 2007

47. ábra: ágoston téri iskola, 2007

49. ábra: ágoston téri iskola, 2007

Az épület Pécs történelmi belvárosának keleti határán helyezkedik el. Közvetlenül előtte halad el a belvárost elkerülő főút amely meghatározó közlekedési útvonal. Az út túloldalán a már nyugati felében rehabilitálták Ágoston tér található, melynek keleti oldalát (az ott talált római kori műemlékekkel együtt) az EKF 2010-es projekt keretében rehabilitálják. Az épület keleti homlokzata előtt folytatódik a belvárost elkerülő út, mely közvetlenül a 6-os számú főközlekedési útba torkollik.

A környék fellendülését és újraéledését jellemzik a környék most épülő és már elkészült beruházásai: Király ház, Corso szolgáltató és szállodakomplexum, Budai kapu bevásárló és irodaközpont, Balokány és környéke. Szintén ezen a területen található az EKF 2010 rendezvénysorozat 3 kulcsberuházása: a Regionális Könyvtár és Tudás Központ, a Kodály központ és a Zsolnay Kulturális Negyed. Összefoglalva ez Pécs város és a Dél-Dunántúl legnagyobb és legkoncentráltabb fejlesztéseinek színtere.

Építészeti szempontból az épület szűkebb környezete és ahhoz való viszonya érdekes terület. Tervezés előtti állapotában az épület fő homlokzata, bejárata északi irányba, az Ágoston tér és a templom irányába nézett. Ha dél felől haladunk el az épület mellett - ahonnan tágabb perspektívában is láthatjuk - hátulját mutatja. Jól megfigyelhető, hogy az eklektikus épületnek irányultsága van, amely az épület homlokzatai között hierarchiát hoz létre. Észak és nyugat felé néz az épület két

főhomlokzata, ezek rendelkeznek közterület kapcsolattal. Az épület déli, udvari homlokzata teljesen tömör, nyílás és díszítés mentes. Ez az a gondolkodásmód ami napjainkban már nem korszerű, mivel az épülethez kapcsolódó saját külső terek (udvar, kert) is fontosak, egyenrangúak az

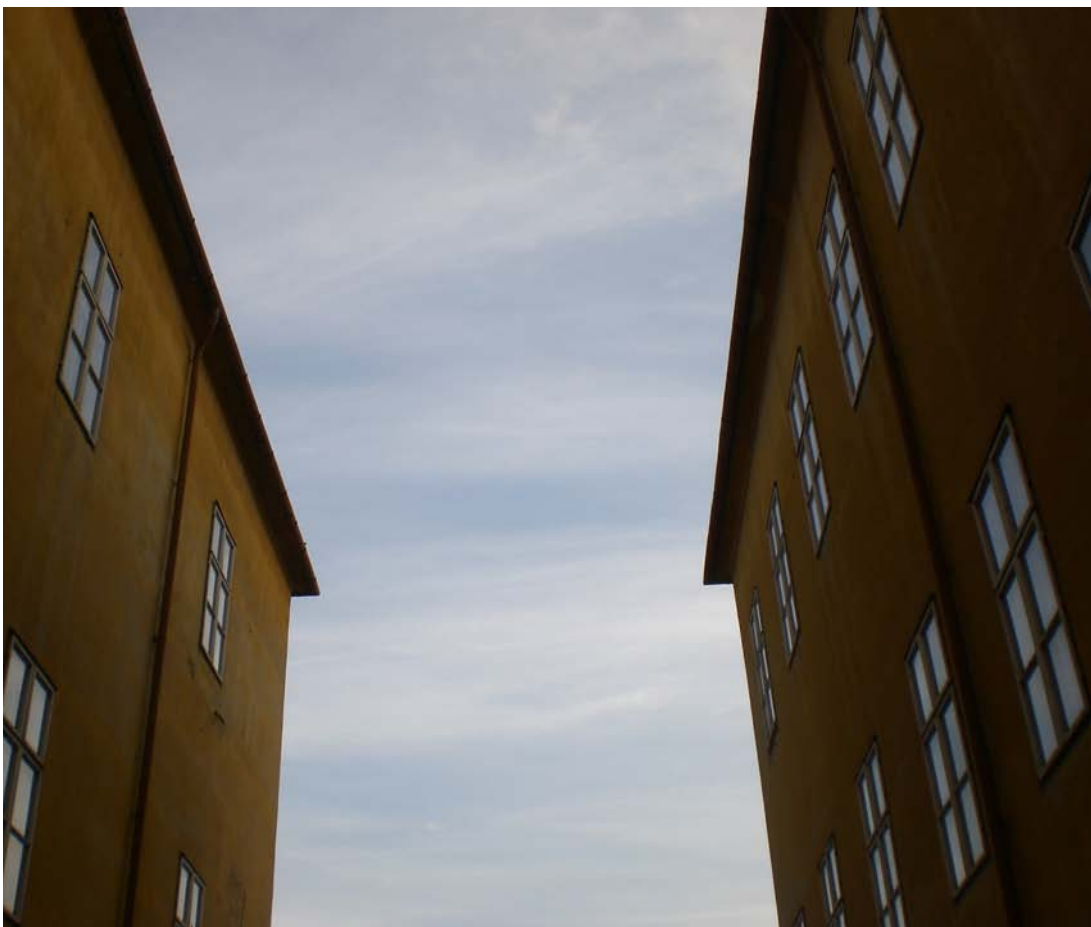
épület közterületek felé mutatott arcával. Másik fontos tényező az épületet körülvevő épített környezet, amely nem követte az épület által létrehozott léptékváltást. Ez a léptékkülönbség ma is létezik, a környezet nem követte ilyen szempontból az épület által megkezdett utat.

50. ábra: ágoston téri iskola, 2007

Miben mutatkozik meg az épület erkölcsi avulása? Ennek két fő tényezője van: az egyik az épület elhelyezkedéséből adódik, mivel a körülmények, a hely adottságai megváltoztak: nagy forgalom alakult ki közvetlenül az épület előtt. Másik tényező az épület térstruktúrája, amely ma is tükrözi iskolák 19. századi felépítését. Ekkor az iskolák megjelenése reprezentativitást tükrözött, ezt fejezi ki a szimmetria, a tengelyes feltárás egy hierarchikus rendben működő társadalmat, életet képez le. Itt az intézmény, tanár tekintélye megkérdőjelezhetetlen, a diák egy kis láncszeme ennek a hierarchiának. Ez az amit mai iskoláinkban nem érvényesítünk, nem ilyen filozófia alapján építünk. Napjainkban az iskolaépületek térrendszerének hierarchiája máshogy épül fel: jobb esetben a gyerekek, tanulók állnak a középpontban, az ő fejlődésük elősegítése a fő feladat. A hozzáállás megváltozása, új térstruktúrákat hozott létre. Ezek nem azonosak, sőt sok esetben ellent mondanak a 19. századi kialakításnak. Tehát levonhatjuk a konzekvenciákat: az épület sem felépítésében, sem elhelyezkedésében nem felel meg iskolának a mai elvárások szerint. Ezt felismerve a város megszüntette az épület további iskolaként való működését. Itt merül fel a kérdés, hogy lehetett-e volna az épületet eredeti funkciójában tovább használni egy esetleges ilyen irányú aktualizáció után. A környezeti adottságok miatt valószínűleg nem, egy jó iskolához ennél egészségesebb, nyugodtabb környezetre van szükség.

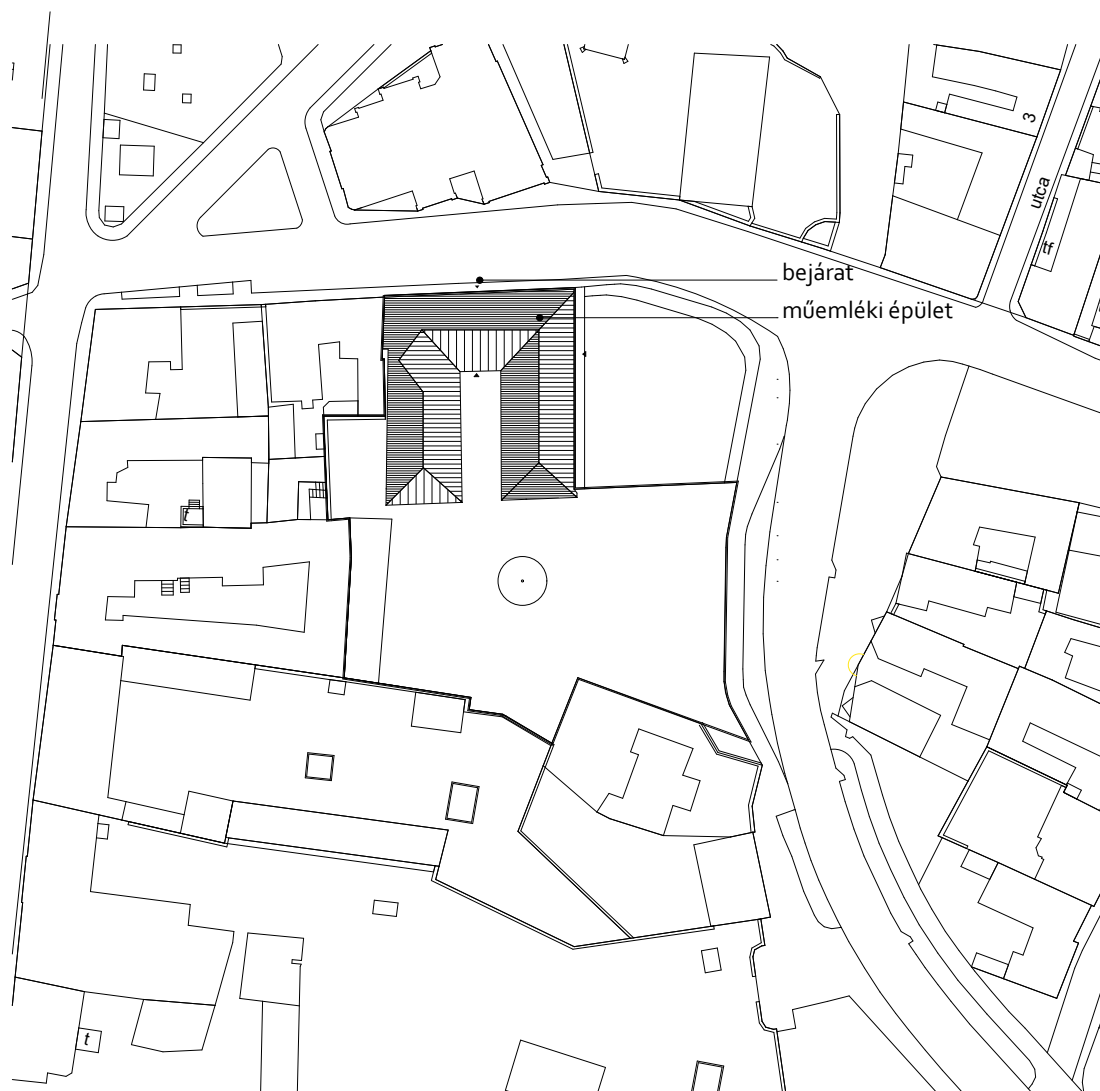

51. ábra: ágoston téri iskola, 2007

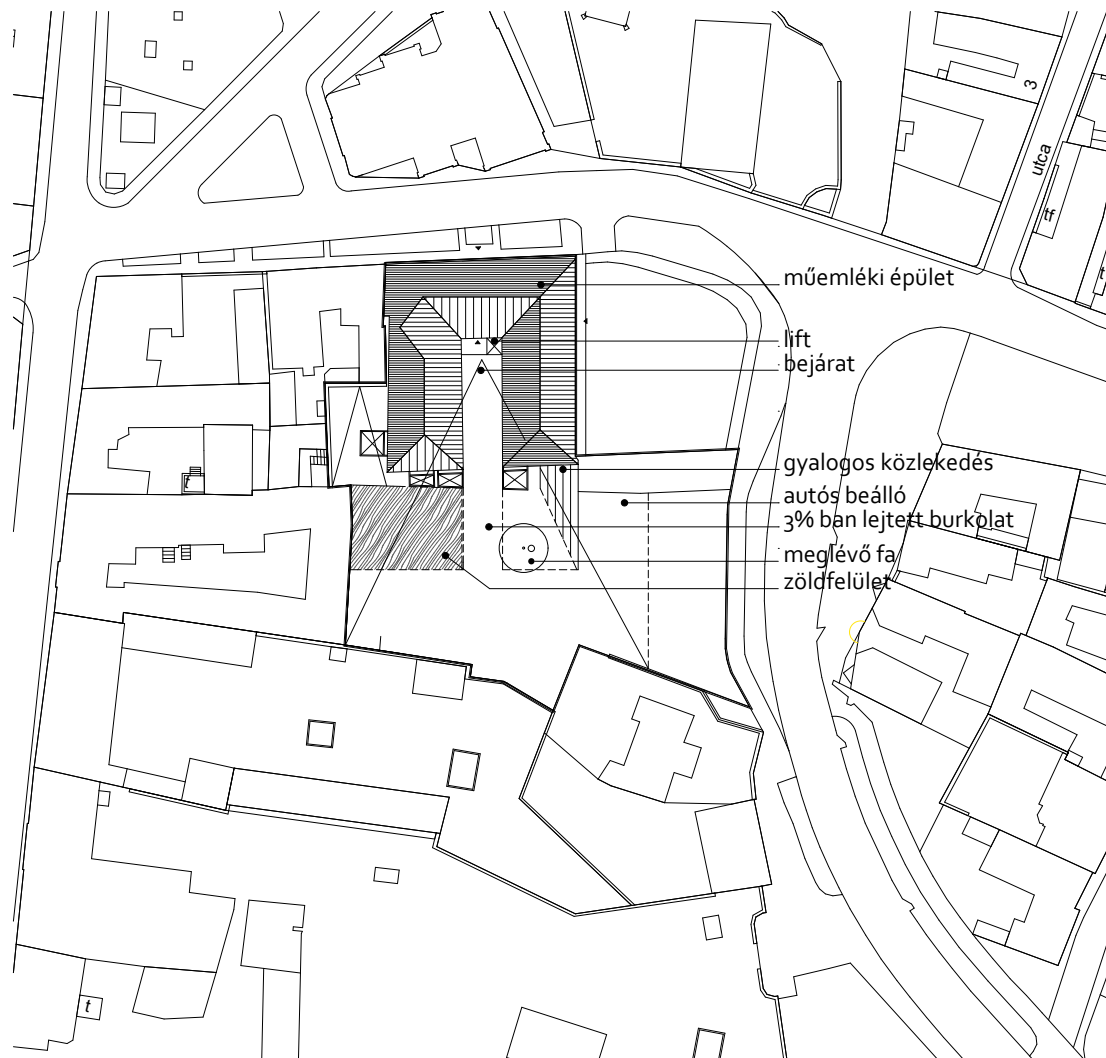
Tehát kiindulási pontnak tekinthetünk egy műszakilag, szerkezetileg jó állapotban lévő épületet, amely rendelkezik egy bizonyos térstruktúrával, karakterrel, amely nem korszerű. Ezen felül a másik kiindulási pont az épület elhelyezkedése, amely bizonyos szempontból jónak mondható - belvárosi, jól megközelíthető - másik szempontból nézve nem annyira előnyös a nagy forgalom miatt.

A város nem tudta/akarta hasznosítani az épületet. Ez a szempont egyébként az épület története szempontjából nem érdekes, hiszen az „épületnek” a használat a fontos, amit magánbefektetők hoztak létre. Így előtérbe került az a nézőpont, hozzáállás amely a meglévő épületeket értékként fogja fel. És jelen esetben tisztán üzleti megfontolások vezettek az épület aktualizációjához, újraértelmezéséhez.

Milyen funkció tud itt rentábilisan működni? A funkciótervezés időszakában a legfontosabb szerep a tulajdonosoké. Az ő ötletességük, kreativitásuk, előrelátásuk nélkül nem tudnak „hasznos” beruházások létrejönni. Természetesen építészek is tudják segíteni a folyamatot azzal, hogy felvázolják, elmondják a meglévőségek által hordozott lehetőségeket a térstruktúrák, elhelyezkedés elemzése alapján. Az új tulajdonos jelen esetben irodaházzá kívánta alakítani az épületet. Az elhelyezkedése alkalmassá teszi erre a funkcióra, most már csak az épületnek kell megfelelni.

52. ábra: ágoston téri iskola, pécs helyszínrajz 2007

Az eredmény a funkcionális analízis után egyértelmű volt: az új igényeknek meg lehet feleltetni a régi épületet. Az épület jelen kialakítása részben kielégíti egy irodaház mai funkcionális igényeit, részben nem. A feladat az új igények kiszolgálásához szükséges terek kialakítása volt. Mivel itt is bér irodaházról volt szó, nem tudtuk a tervezés megkezdésekor, hogy „kire” tervezzük az épületet. Ezért alapvetően megint térstruktúra elemzésből indultunk ki. Meghatároztuk az elvárásokat, amelyek az irodaházak funkcionális felépítéséből adódnak. Milyen terekre van szükség: fogadás tere, közlekedő funkciók, fő funkció: az irodater, kiszolgáló funkciók, speciális funkciók.

53. ábra: ágoston téri iskola épület, tervezett helyszínrajz 2010

Fogadás, megérkezés funkciói: A funkcionális analízis során világossá vált, hogy az épület jelenlegi bejárata, előtere és a hozzá kapcsolódó funkciók nem elégítik ki az új funkció által támasztott követelményeket, mivel nem elég reprezentatívak és nem fejezik ki az épület új kívánt karakterét. Az új bejáratnak egy nagyvonalúbb előtérré kell fejlődnie és a kiszolgáló tereinek is ki kell elégítenie az új igényeket. Új funkciók jelennek meg: recepció, várakozóhely, mosdók. Ezenfelül az előtér-előcsarnok az épület védjegye, mérete, kialakítása alacsony vagy magas igényszintje teszi az első benyomást az érkezőkre. Az épület elhelyezkedése, tájolása, környezetéhez való viszonya nem tökéletes. Látszik, hogy építéskor a reprezentáció milyen fontos szerepet játszott, az épület arca az Ágoston térre néz. Ez azonban napjainkban nem funkcionál köztérként, egy 1,2 m széles járdáról tudjuk megközelíteni az épület főbejáratát, így nem tudja kialakítani azt a hatást amit megérkezéskor ki kéne, hogy alakítson. Az új funkció felvezetéséhez megfelelő hely az épület déli oldalán, pontosabban az u alakú épület belső udvarában található. Ebből az irányból messzebből is láthatjuk az épületet, ezen felül az érkezők is ebből az irányból fogják az épületet megközelíteni legnagyobb számban, mivel az autóval való megközelítés vált mára meghatározóvá. A megérkezés reprezentatívabbá tétele érdekében az udvar felőli oldalról megnyitottuk az előteret, a belső udvart lefedtük azért, hogy az érkezők az épület két szárnya által övezett térben már

54. ábra: ágoston téri iskola épület, tervezett nézet 2010

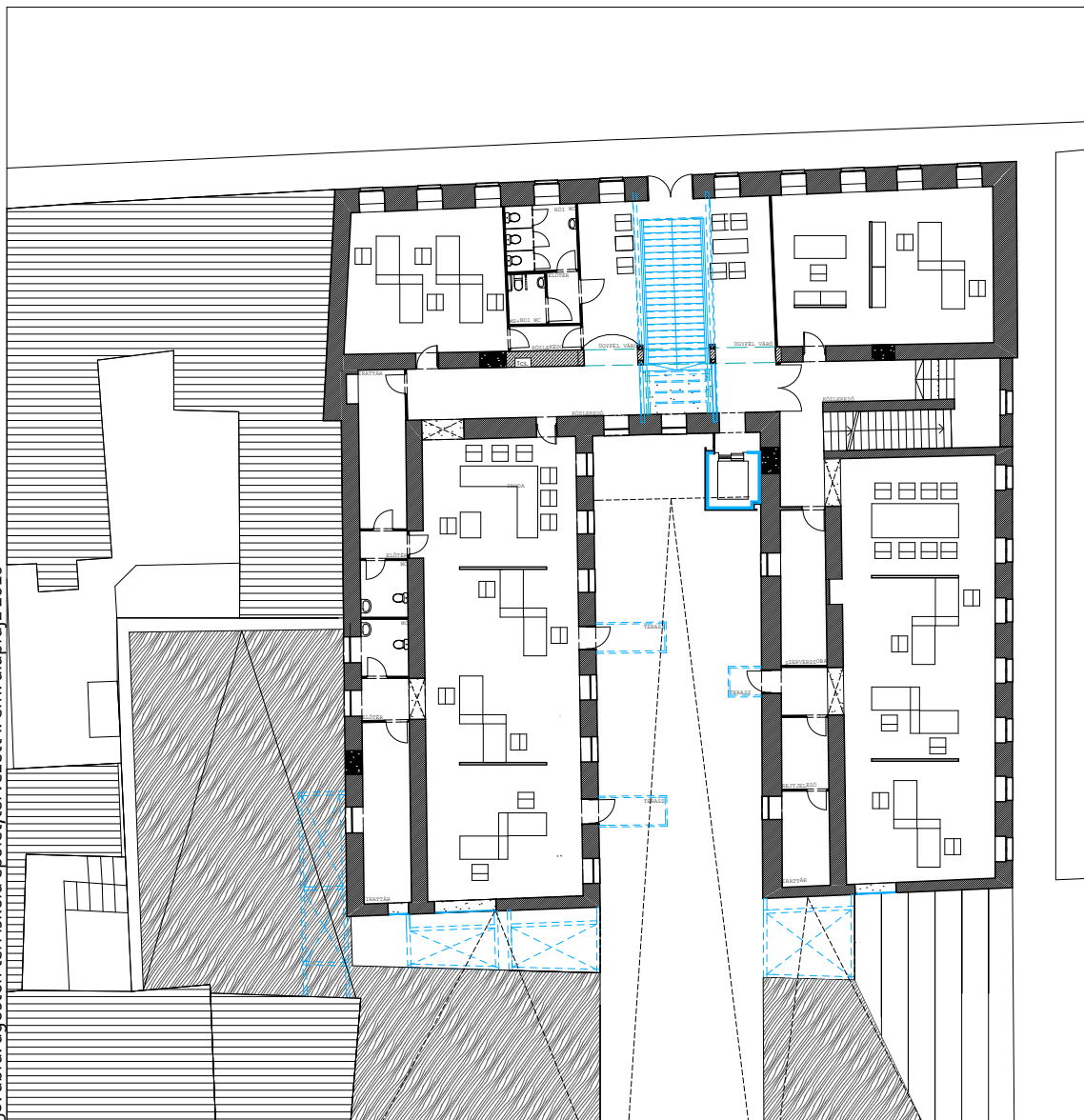

56. ábra: ágoston téri iskola épület, műemlék lépcső "kiszabadítva" 2010

57. ábra: ágoston téri iskola épület, műemlék lépcső "kiszabadítva" 2010

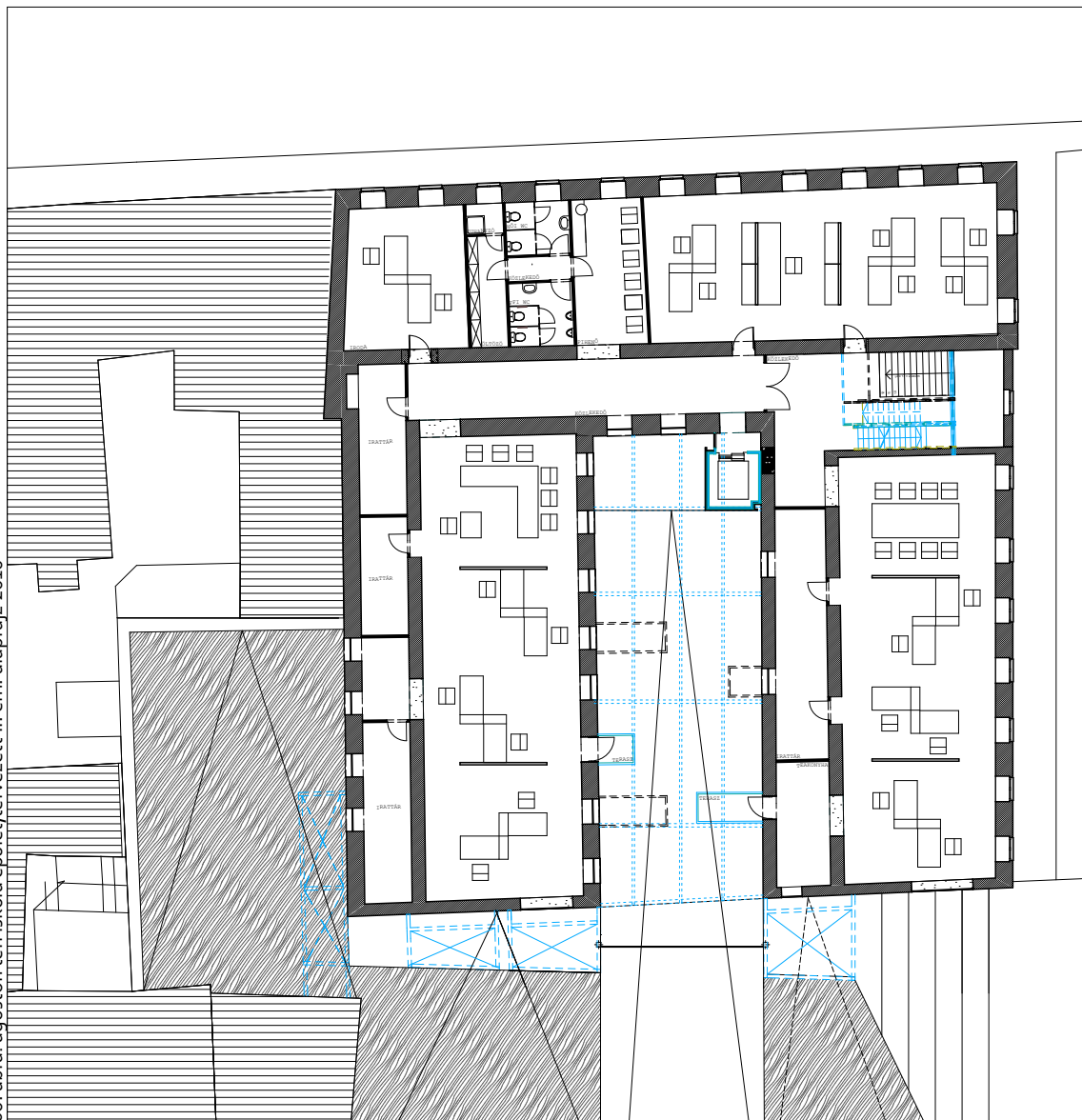
58. ábra: ágoston téri iskola épület, tervezett I. em. alaprajz 2010

Közlekedő funkciók: Az épület közlekedő rendszere egyszerű és logikus, kielégíti a mai igényeket egy kivétellel: nincs lift. Ez nem megfelelő, mivel napjainkban egy irodaház vertikális közlekedésének fő eleme a lift. A mindennapi használatban fontosabb a lépcsőknél. Jelen esetben a lift helyének kijelölésekor elsődleges szempont volt, hogy könnyen megközelíthető és egyértelműen kijelölt helyre kerüljön, ezáltal is a használók számára könnyen érthetővé tegye az épület közlekedőrendszerét. Az épület belső udvarában kapott helyet, az újonnan kialakított bejárat mellett. A régi épülettől eltartva helyezkedik el, ezzel is felhívja magára a figyelmet, mutatja, nem rejtegeti az épület átváltozását. Ezzel is az új külső „előcsarnok” és az épület belseje közötti kapcsolatot szerettük volna erősíteni, hangsúlyozni. A lift megközelítése a belső térből történik, de kimegyünk, visszamegyünk a külső előtérbe, ezzel a megoldással is a belső udvar és az épület belső terei közötti kapcsolatot szerettük volna erősíteni. Az új szerkezet és új közlekedési mód egyértelműen leválik a meglévő térstruktúráról, így még inkább kijelöli azt.

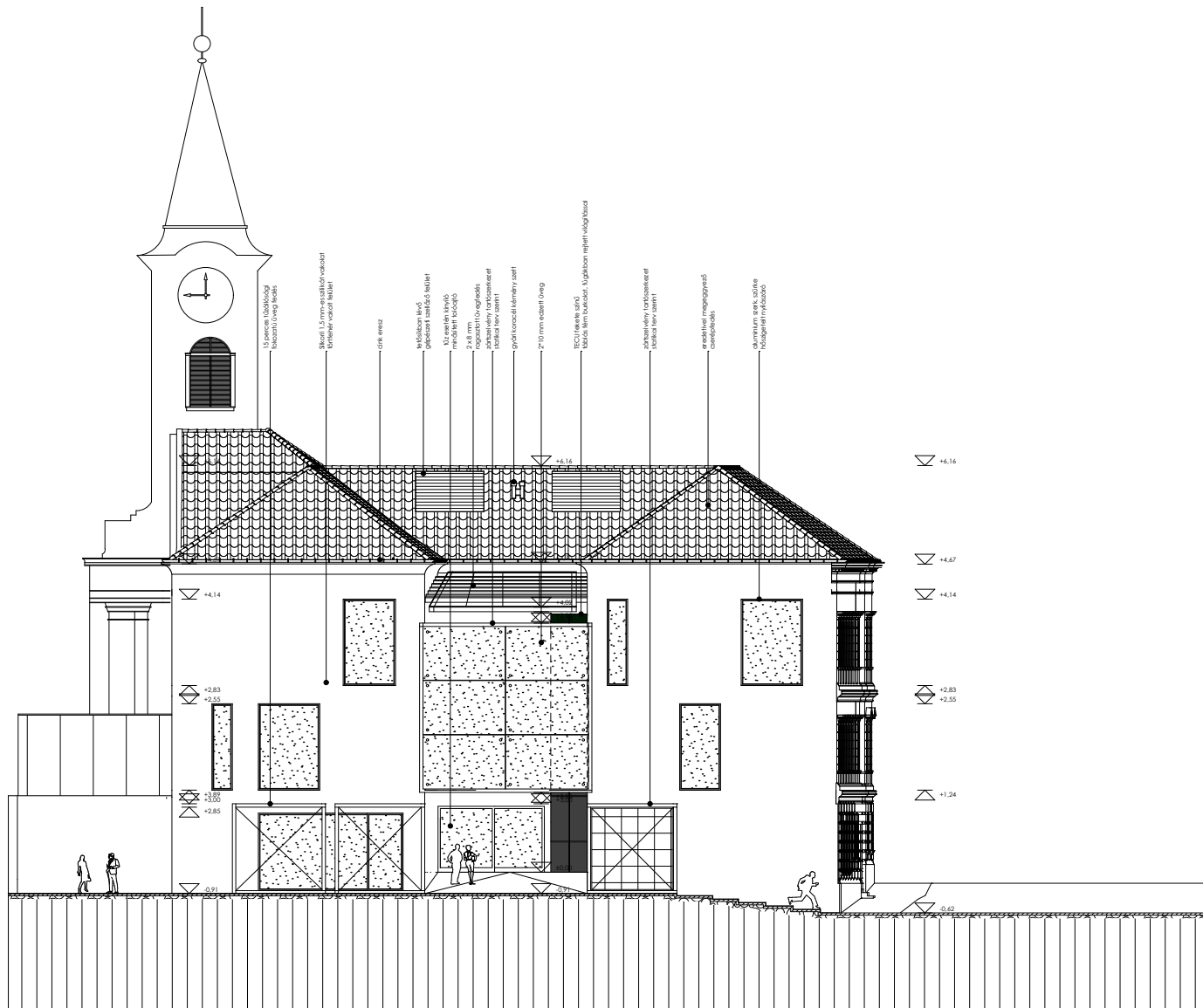

60. ábra: ágoston téri iskola épület, tervezett II. em. alaprajz 2010

mivel a korábbi osztálytermek kialakítása nagyrészt megegyezik egy mai irodater igényeivel. Az irodatermek kialakítása kis beavatkozásokkal is elérhető volt. A régi válaszfalak elbontásával és a folyosók egy részének megszüntetésével kialakuló egybefüggő nagyteres irodából, könnyen ki tudunk alakítani speciális igényeket kielégítő irodatermeket mobil válaszfalak segítségével. Az eredeti statikus tereket összenyitva, majd a térelhatárolásokat rugalmasabb módon kialakítva megfelelő tereket tudunk kialakítani. A funkció beillesztésén kívül más feladatokat is meg kellett oldani, ezért az épület déli oldalát megnyitottuk, nyílásokat helyeztünk el rajta. Ez kifejezi az épület változását, megmutatja, hogy valami történt, új irányultsággal gazdagítja az épületet. Ezek a megnyitások természetesen nem csak öncélú homlokzati játékok, funkcionálisan is fontos szerepet töltenek be az épület átalakulásában. Az újonnan kialakított irodák, összevont nagyobb terek megvilágítását is segítik, kielégítik, mivel a kialakult irodatermek természetes megvilágítása nem volt megfelelő. Ezeken a megnyitásokon keresztül a bent dolgozók térérzetét is javítjuk mivel a nagy nyílások csökkentik a külső és belső tér közötti elhatárolás mértékét. Fokozza a pozitív hatást, hogy innen a belváros panorámája tárul fel a bent dolgozók előtt, erősítve az épület reprezentativitását. Láthatjuk, hogy komplex megoldás született, mivel a belső szükségletből következő változás az épület külsején is fontos, tudatos változásokat generált és ez visszafelé is igaz.

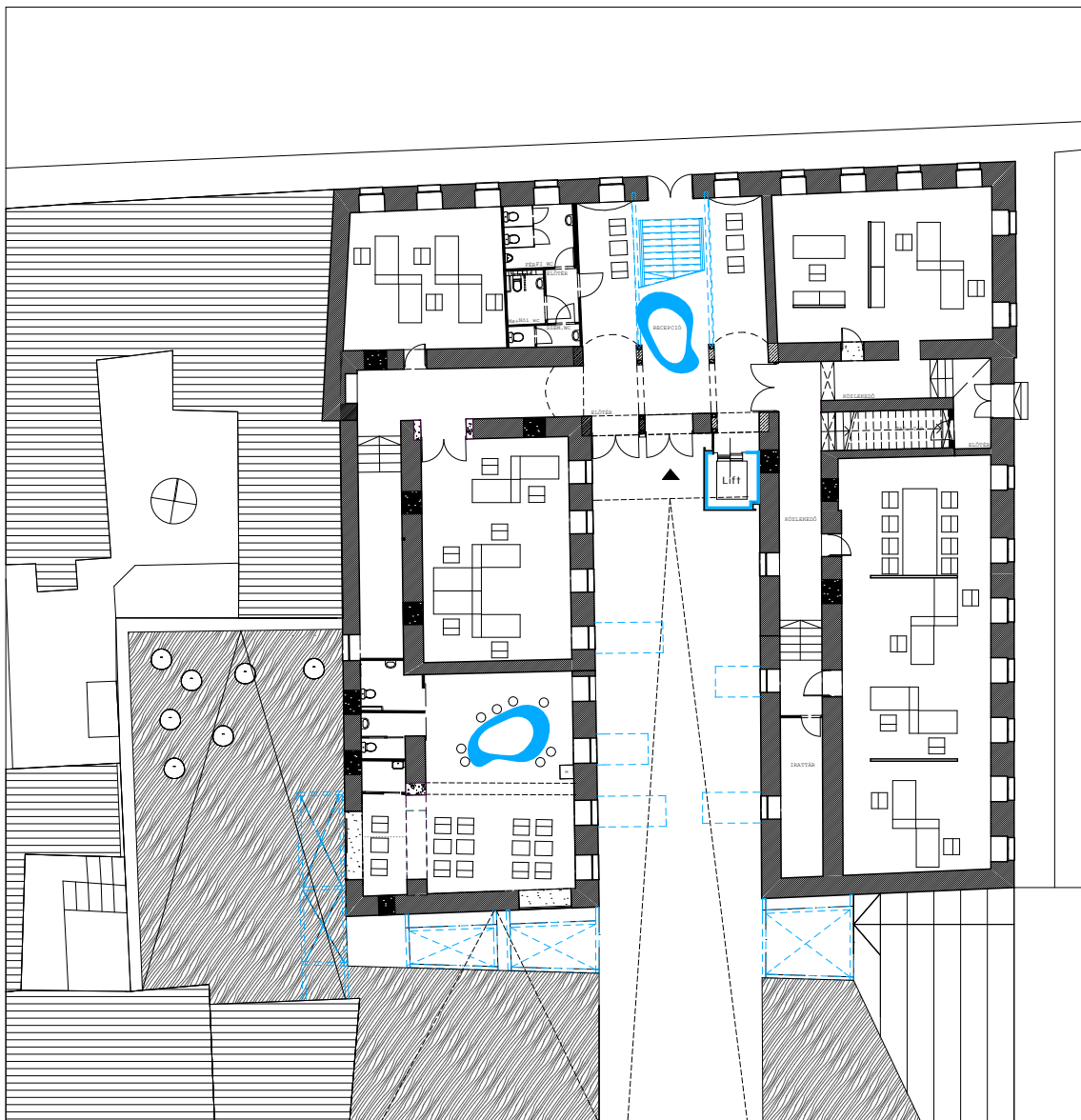

61. ábra: ágoston téri iskola épület,tervezett déli homlokzat 2010

A kiszolgáló funkciók: Ebbe a csoportba tartoznak a szociális helyiségek (wc-k, mosdók, pihenők), a teakonyhák, a raktárak (főleg irattárak), a büfék és manapság egyre jobban elkülönítetten a dohányzók. A wc-k mosdók, pihenők, teakonyhák a földszinten és az első emeleten az újonnan kialakított előcsarnokból közelíthetők meg. E fölött elhelyezve a második emeleten is kialakítottunk egy központi nyitottabb térrészt a közösségi tevékenységek számára. Így tovább bővül az épület két szárnyát összekötő központi mag funkcióinak sora. További újonnan kialakított kiszolgáló egység a büfé. A tervezés során ez az épület dél-nyugati részébe került a külső megközelítést is lehetővé tevő helyre.

Speciális funkciók: Jelen épület speciális funkciójú tere az épület dél-keleti szárnyának földszintjén található konferencia terem. Ez tájékoztatósi, továbbképzési és protokolláris célokat szolgál. Az iskola tornaterméből alakítottuk ki. A tornaterem és a konferencia terem azonos tulajdonsága a nagy létszámú használó egyidejű megjelenése. Így a légtérarányok és megközelítési módok megfeleltethetők egymásnak.

Amint láthatjuk lehetséges az új funkció és a régi térstruktúra összeillesztése. Iskolából irodaépület, bár a két funkció „szellemileg” erősen távol áll egymástól, mégis a két épülettípus közötti átjárhatóság viszonylag egyszerűen megoldható.

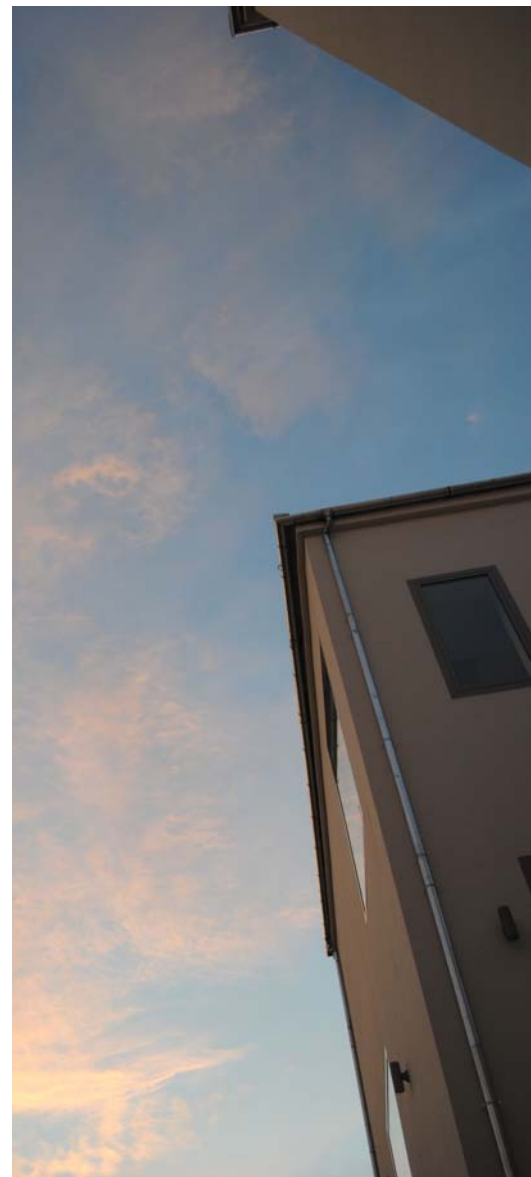
62. ábra: ágoston téri iskola épület, tervezett FSZ. alaprajz 2010

A példák erősítik a feltevést, miszerint ha van ötlet és akarat, a meglévő épületek megőrzése, használata nem pénzbe kerül, hanem pénzt hozhat és környezetünk számára is előnyös. Ezenfelül természetesen nem csak pénzről van szó. Legalább kettő erősen pozitív hozadéka van az épületek megtartásának és folyamatos használatának. Az egyik szellemi, a másik materiális. A szellemi hozadékról már esett szó, az építészeti örökség része tudatunknak, jelenünknek, identitásunknak. A materiális előnyök sora hosszú, elsősorban azonban sokat teszünk a fenntartható élet kialakítása érdekében, hiszen minden új építés terheli környezetünket. **Itt vetődik fel a kérdés, hogy napjainkban kell-e építeni?** Természetesen figyelemmel kell lenni földrajzi és társadalmi sajátosságokra, hiszen nem mindegy, hogy hol tesszük fel ezt a kérdést. Európában és Magyarországon amikor csökken a lakosságszám és gazdag épületállománnyal rendelkezünk fokozottan merül fel ez a kérdés. Jól át kell gondolni, mikor építünk. A földi élet fenntarthatósága érdekében önmérsékletre van szükség. Csak akkor szabadna építeni, ha arra feltétlenül szükség van és akkor is csak akkorát ami feltétlenül szükséges. És talán a legfontosabb, hogy mit! Végig kell gondolni igényeinket valóságos szükségleteink tudatában és végig kell gondolnunk jövőnket, lehetőségeinket is.

63. ábra: ágoston téri irodaház 2010

64. ábra: ágoston téri irodaház 2010

65. ábra: ágoston téri irodaház 2010

66. ábra: ágoston téri irodaház 2010

Az építés mindig befektetés a jövőbe, szükségünk van hosszú távú elképzelésekre és csak ezek mentén szabadna újat építeni. Itt merül fel az építészek felelőssége, önmérsékletet kell tanúsítani. Meg kell becsülnünk azt amink van, tudatában kell lennünk értékeinknek. Újra kell teremteni gondolkodásunkat! Ez a múlthoz és a jövőhöz való hozzáállásunkra is vonatkozik. Ennek megváltoztatása nélkül nem fogunk tudni megújulni. Sok üresen álló, rossz körülmények között lévő épületünkkel tudnánk mit kezdeni, ha valaki foglalkozna velük. Nem csak „új múzeumok” létrehozása, vagy az épületek lebontása és helyükre újak építése az egyetlen járható út. Új, megfelelő funkciót kell találni, amely lehetővé teszi az épület megtartását és mindennapi használatát. Ez a hozzáállás ma is létezik, de csak az épületek szűk körére alkalmazva, ezt a kört kéne tágítani, egész épített környezetünkre, építészeti örökségünkre kiterjesztve. Peter Zumthorral értek egyet aki szerint: **„meg kell haladni azt a modernizmust, amelyben mindennek újnak kell lennie és semminek sem szabad, hogy történelme legyen”.**

67. ábra: Kosuth: one and three chairs

Lányi András:
A globalizáció folyamata
Budapest, 2007

Bikos A. Salingaros & Kenneth G. Masden II:
Restructuring 21st-century architecture
through human intelligence
International Journal of Architectural Research, 2007

Bruce Allsopp:
Merre tart az építészet?
Budapest, 1983

Kerékgyártó Béla:
A mérhető és a mérhetetlen
építészeti írások a huszadik századból
Budapest, 2000

Moravánszky Ákos, M. György Katalin:
A stílus - Kritikai antológia
Budapest, 2009

Alyn Griffiths:
Help the Aged: innovative adaptive
reuse in architecture
www.architonic.com, 2011

Barabás Jenő, Gilyén Nándor:
Vezérfonal népi építészetünk kutatásához
Budapest, 1979

Peter Zumthor:
Thinking Architecture
Basel, 1998

New Small Houses
Köln, 2008

Kis Házak
Köln, 2007

Családi Házak/ Family Houses
Budapest, 2009

Cságoly Ferenc:
Középületek
Budapest, 2004

Jaime Salazar, Manuel Gausa:
Szabadonálló családi ház
-a magánélet tere
El Dominio Privado, 1998-1999

dr. Reischl Antal:
Lakóépületek tervezése
Budapest, 1976

Callmayer-Rojkó:
Az én házam
Budapest, 1977

Déry Antal:
A forma visszaszerzése
Budapest, 2002

Kenneth Frampton:
A modern építészet kritika története
Budapest, 2002

Bonta János:
A modern építészet 1911-2000
Budapest, 2002

Hugh Pouliot:
"Machines for living"
Reflections on Le Corbusier's *Plan Obus*
(Algiers) & *Unité d'Habitation* (Marseilles)
Graduate Journal of Visual and Material Culture
Issue 4 | 2011

1. TÉZIS

A változások jelen léptéke, dimenziója és összetettsége mellett nem mehetünk el egyszerűen, nem csinálhatunk úgy, mintha nem léteznének. Minden változik-átalakul, a politika, a kapitalizmus, a környezettudat. Új problémák elé nézünk, mint például az öregedés kihívásai, a kétsebességű világ, a társadalmi szegregáció, a technikai fejlődés kihívásai. A változás feszültséggel jár, engedjük ki a szellemet a palackból, úgy, hogy közben a kezünk a kupakon van. Mit jelent ez az építészetben? Az építészet is átalakul, itt is feszültség van a meglévő struktúrák és az azokat érintő változások között. Az épített környezet átalakulása követi a változásokat, mint ahogy mindig is tette. A lényeg, hogy átalakulni az tud ami van, a meglévő épített környezet. Ez az egyik kiinduló pont, a másik pedig az építészet felé támasztott mai igények.

2. TÉZIS

Van egy régi korpuszunk, városunk, épületünk, amit egy más kor más szükségleteire hoztak létre, azaz az akkori fiziológiának megfelelően. Ez erkölcsileg (mert a szükséglet megváltozott) - és némelyik közülük fizikailag is - elavult. De a meglévő épületek lehetőségeket rejtenek magukban, azért mert értéket képviselnek. Ezzel szemben vannak új igények-szükségletek melyeket ki kell elégíteni. Van olyan megoldás amikor kulturálisan, múltbeli identitásból, környezetből, stb. nem veszítünk, mivel az új fiziológiát tudjuk optimálisan a régi korpuszban működtetni.

3. TÉZIS

A legjobb védelem a használat. Mint minden épület akkor hasznosul, akkor tölti be szerepét ha használják, ha ellátja feladatát, aminek kiszolgálására épült. A már nem használt épületek újrahasználatát - reuse - segítő módszer az aktualizáció. Ne cseréljünk ki épületeket ha még használhatóvá tehetők - recycling - ésszerű keretek között. Az épületek folyamatos használata, állagának megóvása közvetlen és fontos eszköze a fenntartható fejlődés biztosításának. Ha nem bontunk és utána építünk, hanem átértelmezzük, meglévő szerkezeteket használunk tovább, ezeket hasznosítjuk újra lépéseket teszünk környezetünk - épített és természeti- megóvása, felértékelése irányába.

4. TÉZIS

Az aktualizációnak mindig a kornak megfelelő építészeti eszközökkel kell történnie a hitelesség megőrzése érdekében, és a legújabb elvárásoknak kell megfelelnie az épületnek. A feladat és az eredmény szépsége a „rég és új” közötti kapcsolat kialakításában rejlik, itt mutatkozik meg a koncepció, az építész hozzáállása.

